

**PERSONĪBAS
AUDZINĀŠANA
UN PAŠAUDZINĀŠANA**

Latvijas PSR Augstākās un vidējās speciālās
izglītības ministrija
Ar Darba Sarkanā Karoga ordeni apbalvotā
Pēteris Stučka Latvijas Valsts universitāte
Pedagoģijas un psiholoģijas katedra

1k.

PERSONĪBAS AUDEINĀŠANA UN PAŠAUDEINĀŠANA

LVU SZB Pedagoģijas un psiholoģijas nodaļas
rakstu krājums

Latvijas Valsts universitāte
Rīga 1975

Iedevumā sakopoti labākie studentu zinātniski pētnieciskie darbi psiholoģijā un pedagoģijā. Krājuma materiālus var izmantot arī kā mācību līdzekli, apgūstot attiecīgas programmas jautājumus un ieviešot pētnieciskā darba elementus mācībā.

В работе опубликованы лучшие студенческие научно-исследовательские работы по психологии и педагогике. Эти материалы можно использовать и как учебное пособие для изучения соответствующих тем по программам педагогики и психологии и для внедрения элементов исследовательской деятельности в учебном процессе.

P 10508-031u 288-74
M 812(11)-75

© Latvijas Valsts universitāte, 1975

STUDENTU IDEĀLU PSIHOLOĢISKS RAKSTUROJUMS

P. L a k i s

/Vēstures un filozofijas fakultātes filozofijas
specialitātes III kurses/

Zin. vadītājs doc. I. Plotniskis

Darbs godalgots LVU, Republikas un Vissā-
vienības konkursos.

Iedomju psiholoģijā sastopam ļoti dažādu ideālu jēdzienus izpratnē, sākot no ļoti šauras interpretācijas -- kā konkrēta sudaināšanas mērķa -- līdz pat stipri izplūdušam vispārīgam priekšstatam par subjektam pievilcīgu atstāvētu īpašību kopumu. Diezgan nenoteikta ir arī ideāla vieta personības virzības struktūrā: ideāls tiek aplūkots kā cilvēka darbības augstākais mērķis /A. Zaporožcos, V. Banšičikova/; kā priekšstats par kaut ko pilnīgu /K. Piatonovs/; ideāls tiek saņemts kā dominējošais motīvs /A. Kovaļova/; kā arī identificēts ar pārliecībām, kuras pakļauj sev personības intereses un centienus /G. Stepurenko, L. Šilins/. Liekas, ka tuvāk adekvātam atspoguļojumam ir tie, kuri ideālu definē kā priekšstatu par kaut ko vēlamu, pilnīgu. Pirmkārt, ideāls cilvēka apziņā vispirms noformējas kā priekšstats, tikai pēc tam kļūst par darbības augstāko mērķi un motīvu. Bet, ja ideāls ir pasīvs, tad tas var arī nekļūst par subjekta virzības mērķi un darbīgu motīvu; bet eksistē viņa psihē tikai kā jūsmīgs priekšstats. Tāpēc arī nevar definēt ideālu kā motīvu, kas, protams, neizslēdz iespēju, ka ideāls var kļūst par motīvu, jo visi personības virzības komponenti atrodas ciešā dialektiskā mijiedarbībā. Ideāls skatāms arī ļoti ciešā kontekstā ar vērtību orientācijām. Manuprāt, ideāla galvenā atšķirība no pārliecībām meklējama spēcīgi izteiktajā emocionālajā nokrāsē, turklāt ideālā ir arī lielāks īpatnsvārs iztēlei. Mēs savā pētījumā ideālu aplūkosim kā vēlamā modeli ar zināmu emocionālu nokrāsu, kurš var valdoties gan kā vispārīgā priekšstats, gan kā konkrēts tēls.

Savā pētījumā centāmies rīkoēt ideāla esamības stāvokli augstskolās, mēģinājām noskaidrot ideālu saturu, verbālās pedagogiskās iedarbības efektivitāti studentu ideālu izveidē, gūt ieskatu ideāla un realitātes sakarībās.

Šī uzdevuma realizēšanai izdarījām aptauju gan rakstveidā /200 anketas/ gan mutieki /70 intervijas/.

Apsīnātie ideāli pēc pašu apliecinājuma ir 42,1 % aptaujāto, to nav vai arī tie nav apsināti 57,9 % no aptaujātajiem studentiem. Iegūtie dati ļauj izdarīt zināmus secinājumus.

Studējošajai jaunatnei dominējošie ideāli ir vispārināti tēli /43,1 %/, no konkrētām personām visvairāk minēti skolotāji /8,3 %/, vēsturiskas personas /6,9 %/ un mātes /3,4 %/. Mēģinājām noteikt arī studentu nākamās darbības dominējošos motīvus, jo tajos lielā mērē atspoguļojas ideālu saturs. Tai studentu grupai, kuri atzīst, ka viņiem ir ideāli, vadošie motīvi ir šādi: 1/ iespēja strādāt radoši - 44,4 %; 2/ iespēja būt derīgam sabiedrībai - 44,4 %; 3/ iespēja strādāt ar cilvēkiem - 34,1 %; 4/ iespēja strādāt patstāvīgi - 29,6 %. Līdzīga aina atklājas arī studentu atbildēs, kuriem nav ideālu.

Studentu perspektīvajā darbībā vismazākā loma ir motivam - "izvirzīties vadošā darbā" /2,2 %/. Tas liecina gan par noraidīšo attieksmi pret karjerismu, gan negatīvās pieredzes ietekmi, sastopoties ar sliktiem vadītājiem, gan ne visai skaidro priekšstatu par vadības darbu, kā arī studentiem visai raksturīgo tendenci galveno uzsveru likt uz darbu, nevis virzīšanos augšup pa sabiedriskā stāvokļa kāpnēm. Turklāt jauniešu pseugstinātie ideāli rosina uz negativismu pret lietām, ko viņi paši nav praksē pārbaudījuši.

Studentu prasības pēc radoša darba atklāj likumsakarību, ka augstskolas mūsdienās arvien vairāk pārvēršas par radošām mācību iestādēm. Arvien raksturīgāka kļūst tendence strādāt patstāvīgi, to nosaka gan vispārējais cilvēces attīstības virziens, tehnikas progress, gan jauniešiem pašiem par sevi raksturīgā tieksmās pēc patstāvības. To, ka motivācijas sfērā diezgan mazs īpatsvars ir "iespējai labi nopelnīt", pēc mūsu domām, nosaka tas, ka 1/ materiālās vajadzības ir pamatos apmierinātas; 2/ studenti bieži nespēj reāli priekšstatīt

daivi un tās vajadzības pēc augstskolas beigšanas; 3/ labi materiālie apstākļi ir nevis pašmērķis, bet tikai viens no nosacījumiem sekmiņam radošam darbam, Pēdējo apliecina arī atbildes uz jautājumu: "Kas pēc jūsu domām ir dominējošais, kāpēc cilvēki tiešos pēc augsta atalgojuma?" Pārlicotinoši pirmajā vietā izvirzās motīvs "iespēja nerēķināties ar naudu, daļvot bez materiālām rūpēm" /64,6 %/.

Analizējot vērtības un antivērtības, balstījāmies uz A. Kosakovska tūšm. Raksturīgi, ka tie studenti, kuri skaidri apzinās vērtības un antivērtības, snieda kvalitatīvākas atbildes arī uz pārējiem jautājumiem, skaidrāk priekšstata savus ideālus. Kvantitatīvi vairāk tika minētas antivērtības /vērtības 99, antivērtības - 123/. Galvenās vērtības: godīgums 34 %, atklātība 14 %, vienkāršība 12 %; antivērtības: liekulība 22 %, egoisms 13 %, karjerisms 10%, divkosība 10 %. Vislabāk apzinātajām vērtībām ir savas antivērtības /Piemēram, vērtībām - godīgums, atklātība tiek stabilizoti izvirzītas antivērtības - divkosība, liekulība/.

Mūsu pētījumā var konstatēt tikai apzinātos ideālus. Procentuāli visvairāk ideālu ir 1.kursa studentiem/46,4 %/, 2.kursā, arī 3.kursā ideālu procenta samazinās /attiecīgi 41,7 % un 41 %/. 4.kursā tas diezgan strauji aug, bet 5. kursa studentiem vērojams kritiens /33,3 %/. Centāmies arī noskaidrot aktīvo un pasīvo ideālu kvantitatīvo attiecību. Pirmajā kursā 68,9 % studentu ar apzinātiem ideāliem atzīst, ka viņi kaut ko dara, lai līdzinātos tiem, otrajā kursā šo studentu skaits samiedz 40,7 %, trešajā - 65,2 %, ceturtnajā-62,5 %, piektajā-42,9 %.

Augstos rādītājus pirmajā kursā varam izskaidrot ar to, ka studenti vēl atrodas aktīvas darbības - iestājesāmenu ietekmē, viņiem ir redzies izjūta, ka izdosies sasniegt iecerēto mērķi, apgūt profesiju, kas pirmo panākumu rezultātā liekas vēl pievilcīgāka, turkiāt jauniejiem studentiem vēl ir visai vājš priekšstats par studentu darba grūtībām. Otrajā kursā iestājes it kā atslēbums, rodas vilšanās, ka mācību programmā vēl nedominē tie priekšmeti, kurus studenti parasti uzskata par svarīgākajiem savā nākamajā profesijā. Pirmš jūsmā samazinājusies, izjūstas gan studentu ikdienas

Ēnas puses, gan veikta pirmā aktīvā darbība sugstekolā. Trešajā un it īpaši ceturtajā kursā aug studentu ideālu iedarbības pakāpe. Tas izskaidrojams ar to, ka students tikai tagad ļoti apzinās savu sociālo statusu, sava nosīme ir arī mērķa gradientam, specializēcijai. Piektais kursā rādītāji atkal samazinās. Mēsuprāt, galvenais cēlonis tam ir ideālu nedaudz paaugstinātais, nereti no realitātes atrautais raksturs. Sākoties ar savas profesijas grūtībām prakses laikā, ideāli nereti tiek novirzīti, padarīti reālāki, bet gan rodas neticība tiem, neticība iespējām sasniegt ideālus, jo tie var nesaskaņēt ar reāla darba piedāvājumu. Kā norādījis Hөгelis, reti kādam ir izdevies izvairīties no šīs hipohondrijas, lai cik neloģiska tā arī būtu. Bet šis ideāla un realitātes pretrunas atrisinājums ir ļoti svarīgs, jo tieši šeit atklājas cilvēka personības īstā būtība.

Aplūkojām arī vispārīgo rādītāju ietekmi uz ideāliem un to aktivitātes pakāpi. Ja lauku vidusskolu absolventiem ir labāki rādītāji ideālu esamībā, tad aktīvo ideālu vairāk ir Rīgas un citu republikas pilsētu vidusskolu absolventiem. Šeit diezgan reljefi atklājas ideāla kā jūsmīga, romantiska priekšstata un ideāla kā personības virzības aktīva stimulētāja attiecības.

Centāmies noskaidrot arī ideālu popularitāti studentu vidū. Ka ideāls ir nepieciešams personības attīstībai, atbildēja 40 % studentu. Raksturīgi, ka vairums studentu, kuri uzskata ideālu par vispār nepieciešamu faktoru personības attīstībā, ir pārliecināti par tā nepieciešamību arī savas personības attīstībā /86 %/, tie, kuri neatzīst ideāla lietderību, uzskata tos par nevajadzīgiem arī savas personības attīstībā /84 %/. Tātad tās studentu grupas vidū, kuri neatzīst ideāla nepieciešamību vispār, ir tādi, kuri sev subjektīvi to atzīst. To vidū apmērojot sastopami cilvēki, kas nevēljas kompetenti vispārināt savas izjūtas un mērķus.

Studentu uzskatos par ideālu esamību viņu kolēģiem vidējais rādītājs ir 38 % /realitāte 42,1 %/. Bez tam atbildēs vērojama arī ārkārtīgi plaša amplitūda /no 0,00001 līdz 100 %/.

Mūsdienišie studenti ir vairāku sociālo grupu locekļi un viņu komunikāciju loka ir samērā plašs. Cilvēks par saviem ideāliem un nākotnes nodomān parasti dalās domās ar sev tuvākiem sabiedrības locekļiem. Balstoties uz šo atziņu, centāmies noteikt ideālu veidošanās referento grupu. Neapnējām noteikt arī vārdieko rosinājumu ideālu izveidē un tā sakarību ar referento grupu. Dati sniegti tabulā:

Kas runāja par ideālu	% no visiem aptaujātajiem	Ar ko studenti visbiežāk runā par nākotni				
		ar tēvu	ar māti	ar draugiem augstskolā	ar draugiem ārpus augstskolas	ar citiem
Vecāki	13%	17,9%	38,5%	20,5%	41%	12,6%
Draugi augstskolā	18%	-	20,4%	46,3%	37%	9,3%
Draugi ārpus augstskolas	20,7%	3,2%	24,2%	22,6%	34,8%	12,5%
Skolotāji	37%	7,2%	22,5%	36%	31,6%	16,2%
Pasniecēji	5%	6,7%	-	53,3%	40%	13,3%
Ļaundzībieši	3,6%	9%	9%	18,2%	45,4%	18,2%
Neviens	27,1%	8,4%	13,3%	22,9%	30,1%	16,9%

Šai gadījumā vērojama diezgan liela atbilstība referentās grupas atbilstoši savai ietekmei uz individuālo sekmē arī ideālu izveidi. Ideālu izveidē mazāks īpatsvars ir didaktiskai sarunai, verbālajai metodei, bet izolā vieta ir referentajai grupai /bieži neformālajai/, personiskajam pienākam, pašaudzināšanai. Liela nozīme ir arī kvalificētas informācijas sniegšanai.

Ideāla vērtību nosaka tā sakarība ar realitāti. Lai šo problēmu konkrētāk pārvērtētu, ievēlējāmies 5 īpašības, kuras studentiem vajadzēja salīdzināt kā ideālus un reālus faktus.

Īpašības	Skaitliskie			rādītāji		
	ideāls			realitāte		
	Mo	Me	Q	Mo	Me	Q
Apsainīga gatavošanās savai profesijai	5	4,55	0,59	3	3,61	0,78
Iniciatīva mācību darbā	5	4,31	0,61	3	3,45	0,91
Iniciatīva sabied- riskajā darbē	4	4,17	0,57	3	2,87	0,84
Godīga attieksme pret mācību darbu	5	4,22	0,58	3	3,54	0,79
Biedriskums un kollektīvisms	5	4,57	0,60	4	4,14	0,86

Studenti visumā izvirza augstus ideālus, kas ir tuvi absolūtajiem rādītājiem. Viszemākie rādītāji ir studentu iniciatīvai sabiedriskajā darbē. Tas liecina, ka mūsu augstskolu sabiedriskajā darbē vēl ir daudz neizmantotu iespēju. Izklides mērs reālajā variantā ir lielāks. Tas liecina, ka ideāli eksistē nedaudz pasugstinātā veidā, ka tiem ir pavājš saistījums ar reālo dzīvi.

Jaunatnes vidū vērojams diezgan ass diferenciācijas process starp abstrahētiem, stipri romantiskiem ideāliem no vienas puses, un noraidoša, vienaldzīga un nihilistiska attieksme pret tiem.

Ideālu problēma ir ļoti nosīmīga, it sevišķi studiju gados, jo tas ir periods, kad cilvēka apziņa mērātniecīgi vērtā uz nākotni. Tādēļ mūsu aizsākto pētījumu paredzam turpināt.

DARBĪBAS ORGANIZĒŠANA KĀ NOZĪMOŠAIS FAKTORS
PIONIERU SABIEDRISKĀS AKTIVITĀTES AUDZINĀŠANĀ

I. Bērziņa

/Svešvalodu fakultātes angļu valodas un literatūras
specialitātes V kursa/

Zin. vadītājs doc. A. Špona

Darba godalgots LVU un Republikas
konkurssos.

Nozīmīgs faktors jaunā cilvēka audzināšanā ir darbība. Tikai darbībā izpaužas bērna attieksme pret cilvēkiem, notikumiem, faktiem un sabiedrisko dzīvi. Darbojoties uzkrējas skolēna personiskā izziņas pieredze un veidojas personības īpašības.

Aktivitāte ir katram cilvēkam kā dabas dāvana, bet sabiedriskā aktivitāte ir jēlesaudsina. Sabiedriskās aktivitātes veidošana ir mūsu sabiedrības objektīva vajadzība.

Gatavība un prasme strādāt sabiedrības labā kļūst par sabiedrisko aktivitāti. Tas ir audzināšanas rezultāts un gatavā veidā nav sastopams.

Sabiedriskā aktivitāte ir tikumiska un gribas īpašība, kas veidojas dažādos apzinīgos sociāli nozīmīgos darbības veidos vienībā ar citām personības īpašībām. Pionieru vecumā tā izpaužas aktīvā un patstāvīgā reakcijā uz sabiedriskajiem notikumiem un prasmi veikt nepieciešamu darbību.

Savā pētījumā mēs noskaidrojām, kādi darbības veidi noteiktā vecumā vislabāk veicina sabiedriskās aktivitātes veidošanos. Psihologijā ir zināmi 3 darbības veidi -- rotaļa, mācības, darbs.

Rotaļa ir pirmais cilvēka darbības veids. Ievērojams itāļu bērnu rakstnieks Dž. Rodari teicis: "Bērni allaž sāk rotaļāties no visaugstākās smailes, ko sasniegusi cilvēce." Tāpēc mēs māju pagalmos varam sastapt mazos kosmonautus, jūrniekus, skolotājus, salāsjuma pārdevējus utt. Analizējot rotaļas, redzam, ka daži bērni pakāpeniski izvirās bērnu grupas priekšgalā. Rotaļā līds ar vienu vai otru bērna aktī-

vitātes veidošanos aug arī oītu bērnu vēlēšanās darboties kolektīvā. Rotaļa ir nozīmīga arī pionieriem. Nodarbību veidi pionieriem, kas atbilst rotai ir -- pionieru līnija, rituāli, devīzes, nīvojumu nodošana, kara spēles utt. Pionieru veidumu raksturo liels daļves prieks, iekšēja enerģija, nosvērtība un pastāvīga tieksme pēc aktīvas praktiskas darbības. Pionieru organizācijas būtība meklējama tās idejiski politiskajā virzībā, kas ieteikta praktiski derīgā darbībā.

Jaunos ļauniesus saista viss jaunais, neredzētais, meilējumi, piedzīvojumi un romantika. Viņiem patīk rotaļas, kuras saistītas ar noslēpumiem. Izdarītā aptaujā ("Ko es cīnu savos draugos, vecākos, skolotājos un citos pieaugušos") dominā šādas īpašības -- uzticība, humora izjūte, atjautība, sīrenība, precīzitāte.

Šajā veidumā bērni cenšas mēroties spēkiem, vienmēr un visur ir gatavi sacensties. Pionieriem patīk kara spēles "Kāvi". Spēlēš viļi ieņem noteiktu attieksmi pret biedriem, pret pretiniekiem. "Kāvoa" ietuvējas arī sabiedriskā aktivitāte -- bērnu spēja tīri organizēties, darboties kolektīvā, biedru labā. Pionierus spēlei piesaista konkrētais uzdevums, kas jāveic katram spēles dalībniekam, īpaši sagatavošanas periodā. Sagatavošanas gaitā katrs bērns var parādīt iniciatīvu, izdomu.

Ilmentojot nepabeigto teikumu testu, mēs pārliecīnājāmies, ka ne visi vēlas piedalīties pasākumu sagatavošanā.

"Lai pionieru sanāksmes būtu interesantākas, es..."

No 347 pionieriem tikai 123 pionieri jeb 36 % issaka vēlēšanos piedalīties sanāksmes sagatavošanā; 197 pionieri jeb 56 % piedalīties sanāksmē; 27 pionieri jeb 8 % -- nedod konkrētu atbildi. Raksturīgi, ka 3., 4., 5. klašu pionieri labprāt vēlētos pamt dalību sagatavošanas daļā, bet 6., 7. klašu pionieri cenšas no tā izvairīties. Kāpēc?

1/ 3., 4., 5. klašu pionieri salīdzinājumā ar 2. klasi iepazīstas ar daudzām jaunām darba formām, bet 6., 7. klasēs pionieru darba formas atkārtojas, kas mazina interesi.

2/ kā sagatavošanas darbā, tā sanāksmju norisē pionieriem nav konkrētā uzdevuma, maz ir rotaļu elementu, meklējumu, patstāvīgas praktiskas darbības.

Šie secinājumi prasa pēdēģogiskās vadības uzlabošanu

dažādās vecuma grupās.

Mācības ir tas darbības veids, kurš visvairāk sniedz izziņas materiālu. Mācību procesā veidojas bērna attieksme pret kādu noteiktu priekšmetu, zinātņi, pret biedriem un visu sabiedrību. Mācoties attīstās spriešanas spējas un prasme vērtēt. Mācību procesā bērni apgūst gerīgā darba iemaņas un patstāvību.

"Pionieru organizācija audzina bērnos mīlestību uz zināšanām un atbildīgu ieturēšanos pret mācībām, attīsta interesi par zinātņi un tehniku, kultūru un mākslu, veicina viņu vispusīgu attīstību," norādīts Nolikumā par V.I.ļeņina Vis-savienības pionieru organizāciju. Bagātas ir darba formas, kas padziļina mācību stundās iegūtās zināšanas un rosina tās radoši izmantot: olimpiādes, konkursi, viktorīnas, stafetes, skates, zinātkāro klubi, lekcijas, tikšanās ar dažādu profesiju pārstāvjām, konferences, mutvārdu žurnāli, skolēnu radošā darba izstāžu organizēšana utt.

Mācības ir pionieru kolektīva, visas sabiedrības lieta. Mācoties ir pioniera pienākums un nepieciešamība.

Aptauja rāda, ka 3., 5. klasēs pionieri mācās ar lielāku atbildību, salīdzinot ar 6., 7. klasēm.

"Tuvojās Jaunais gads, un man jau tagad ir jēdomā..." /papild./ ... lai liecībā nebūtu "3".

... lai liecībā nebūtu nesekmīgu atzīmju.

... lai ar savu liecību iepriecinātu māmiņu.

Šādi papildinājumi dominē jaunāko klašu pionieru anketās, bet 6., 7. klasēs jau ieskanas cita doma -

... kā labāk sagaidīt Jauno gadu.

... kā apsveikt vecākus.

... kā izdekorēt Jaungada eglīti utt.

Tas prasa:

- 1/ priekšmetu skolotājiem lielāku uzmanību veltīt izziņas interešu veidošanai mācību darba organizācijas uzlabošanai salīdzinājumā ar jaunākajām klasēm;
- 2/ pionieru pulciņu darbā pastiprināt tādas darba formas, kuras prasa zināšanu praktisku pielietošanu un pozitīvas sabiedriskas domas veidošanu par pašizglītību, pašaudzināšanu.

63 % no aptaujātiešu pionieriem mācības ir uztvēruši kā darbu. Mācību un sabiedriskais darbs palīdz labāk sagatavoties nākotnei profesijai pēc skolas beigšanas.

Us jautājumu "Kāds ir Tavs sabiedriskais pienākums?" bija šādas atbildes.

No 347 pionieriem 321 /92 %/ nosauca savu sabiedrisko pienākumu, bet 26 /8 %/ pionieriem nav sabiedriskā pienākuma, vai arī tie nedod nekādu atbildi.

Nozīmīga ir pionieru attieksme pret pienākumu un interesanti ir tā izpildes motīvi.

Us jautājumu "Vai Tu esi ar to apmierināts?" 297 pionieri atbild ar "jā" /85 %/, 34 pionieri ar "nē" /10 %/, 16 pionieri nedod atbildi /5 %/.

Raksturīgi, ka 4., 5. klašu pionieriem patīk vādi sabiedriskie pienākumi, kuriem ir praktiski derīga darba raksturs. Līdzīga sīna atklājas arī atbildē uz jautājumu "Ko Tu vēlētos darīt savā brīvajā laikā?" Ja runājam par darbu, tad jārunā arī, kam šis darbs veltīts: sabiedrībai, skolai, klasei, ģimenei, sev.

"Es vēlētos strādāt tā, lai..." 60 % pionieru raksta: "Lai labums būtu visai sabiedrībai, skolai, citiem cilvēkiem." Tomēr 40 % aptaujāto pionieru darbība saistās ar savu personību. Pedagoģiskās vadības uzdevums ir iemācīt visus pionierus veikt darbu, kas vajadzīgs viņu pašiem, vienībai, visai sabiedrībai.

PIONIERU PULCIŅA SANĀKSMES LOMA PIONIERU
SABIEDRISKĀS AKTIVITĀTES VEIDOŠANĀ

R. Urbscāne

/Svešvalodu fakultātes vācu valodas un literatūras
specialitātes IV kurss/

Zin.vadītāja doc. A. Špona

Darbs godalgots LVU konkursā.

Zinātniskajam pasaules uzskatam, kas izpaužas personības rīcībā un uzvedībā, vērtējot faktus un notikumus, ir izšķiroša nozīme šķiru, partiju un atsevišķu cilvēku dzīvē. Tās visspilgtāk izpaužas personības sabiedriskajā aktivitātē. Piedalīšanās sabiedriskajā dzīvē, darbā, kas cieši saistīts ar aktīvu izziņošu darbību - ir svarīgs nosacījums, lai veidotos zinātnisks pasaules uzskats, lai attīstītos personības sabiedriskā aktivitāte.

Personība var sekmīgi attīstīties tikai kolektīvā. Pionieru organizācijā visefektīvāk personības veidošanos nodrošina darbs pulciņā. Tās dod iespēju katram pionierim aktīvi piedalīties sabiedriskajā dzīvē.

Pulciņš sanākmē veidojas vienota kolektīva grība, sabiedriskie uzskati. Sanākme veicina pionieru organizatorisko spēju un kolektīva darba vadīšanas iemaņu veidošanos. Tā aktivizē pionierus, māca būt pārstāvīgiem, veido saimnieka nostāju katrā pionierī. Sanākme pakļauj kolektīva kontrolei pašaudzināšanās procesu.

Sanāksmes vērtība atkarīga no tā, kā tiek ievērotas atsevišķas prasības, to sagatavojot un vadot.

Divus gadus strādājot Rīgas 49. vidusskolas Otomāra Oškālna pionieru pulciņā, centos pārbaudīt prakšē:

- 1/ kāda ir pulciņa sanāksmes loma posmu un visa pulciņa kolektīva darbības organizācijā;
- 2/ kādas prasības, jāievēro, gatavojot un vadot pionieru pulciņa sanāksmi.

Tā, 5b. klases pionieru pulciņa sanāksmei "Partizānu ceļš - varoņgaita" bija būtiska nozīme idejiskās audzināšanas sistēmā šajā pulciņā. Iepriekšējā gadā pulciņš bija izvēlējies Otomāru Oškālnu par pulciņa varoni. Iepazinās ar viņa biogrāfiju, devās ekskursijā uz viņa dzimto skolu - Skujenes astoņgadīgo skolu; apmeklēja skolas muzeju. Šogad, gatavojoties šai sanāksmei, katrs posms saņēma kopēju uzdevumu: pastāstīt kādu epizodi no O. Oškālna partizānu gaitām. Bez tam, katrs posms saņēma īpašu uzdevumu: 1. posms - savākt grāmatas par O. Oškālnu un sastādīt viktorīnu par varoņa dzīvi; 2. posms - sagatavot literāru montāžu; 3. posms - iemācīties vienu partizānu dziesmu un sanāksmē iemācīt visam pulciņam; 4. posms - sameklēt O. Oškālna ciņu biedru adreses un uzrakstīt vēstules projektu.

Satura idejiskā virzība spilgti izteikta praktiskajos uzdevumos. To konkrētība, nepieciešamība sameklēt, atrast, iemācīt vai parādīt citiem piesaista pionierus šai darbībai.

Sanāksmēs aizsāktajam darbam ir jāturpinās. Tas izpaužas lēmumos, ko katra pulciņa sanāksmē pieņemam. Tā, šajā sanāksmē pieņēma lēmumu:

- 1/ lūgt vienības padomi piešķirt pulciņam O. Oškālna vārdu;
- 2/ varoņa piemiņas dienās - 1. septembrī un 12. martā nolikt ziedus pie Oškālna krūšutēļa Komunāru laukumā.

Katrs posms saņēma jaunus uzdevumus, kas jāveic 2. ceturksnī: 1. posms - izgatavot latviešu partizānu ciņu karti; 2. posms - meklēt vietas, kas saistītas ar Oškālna vārdu; 3. posms - turpināt sarakstīties ar Oškālna ciņu biedriem; 4. posms - savāktos materiālus noformēt albumā.

Nobeidzot 5. klasi, pulciņš plāno pārgājienu pa partizānu ciņu vietām.

Tā pulciņš, nepārtraukti gadu no gada papildina zināšanas par sava pulciņa varoni. Varoņa vārds nav nejauši, formāli izraudašs. Darbs un meklējumi, kas tiek veikti, paplašina pionieru redzesloku, rada lielāku interesi par savas Dzimtenes slaveno pagātni.

Sanāksmes politiskā virzība un sabiedriski derīgā darba raksture veido pionieru sabiedrisko aktivitāti. Pionieru organizācija ir patstāvīga politiska bērnu organizācija. Tas

Pulciņā notika sanāksme "Atrāk, labāk, uzmanīgāk!". Tā: mērķis bija saliedēt posmu kolektīvus. Visiem posmiem bija vienādi uzdevumi: iagatavot sienasevīzi, kas stāstītu par viņu darbu pavasara brīvdienās; uzziņēt kopīgu zīmējumu "Tūrisma sacensības" /ar noteikumu, ka katrs posma pionieris drīkst uzlikt tikai vienu līniju/, uzrakstīt sacensējumu "Mana klase" /katrs raksta tikai vienu teikumu/, nodziedāt posma mīļāk dziesmu. Visi posma pionieri ļoti centās, lai viņu posma izrādītos labākais. Uzvarēja, protams, visdraudzīgākais un enerģiskākais posms.

Ja pionieri ir ieinteresēti sanāksmes darbā, aktīvi piedalās tās sagatavošanas gaitā un norisē, tad sanāksme savu uzdevumu veic.

Par sanākumi "Partizāņu ceļš -- varoņgaita" tika aptaujāti 32 pionieri. 27 no tiem uz jautājumu "Vai tev patika šī sanāksme?" atbildēja apstiprinoši. 19 pionieri bija piedalījušies sanāksmes sagatavošanā, visi aktīvi piedalījās sanāksmes darbā. 22 no aptaujātajiem pionieriem atbildēja, ka viņi labprāt ierodas uz pulciņa sanāksmēm, jo pulciņa sanāksmes viņiem patīkot. No 32 pionieriem tikai 2 atbildēja, ka viņiem nekad nav bijis panākumu, gatvojoties sanāksmēm.

Tā kā sagatavošanu organizējam galvenokārt pa posmiem, pārliecinājāmies, ka iespējama visu pionieru aktīva piedalīšanās veicamaajos pasākumos -- posmu sanāksmēs, pēcpusdienās, olimpiādēs, konkursos -- gatvojoties sanāksmei.

Tā pulciņa sanāksme nostiprina katra posma kolektīvu, veido pulciņa sabiedrisko domu, palīdz pionieriem saprast, ka posma un visa pulciņa veiksmē ir atkarīga no katra pioniera veikuma.

Pionieru pulciņa sanāksme rada emocionālu pārdzīvojumu pionieros, izraisa interesi par sabiedriskās dzīves parādībām, veido viņu sabiedrisko aktivitāti.

Veikamīgi izvēlētai sanāksmes vietai un laikam arī ir ļoti liela nozīme. Pionieru sanāksmei nekad nevajadzētu notikt tajā pašā klasē, kur skolnieki pavadījuši visas mācību stundas. Tāpat sanāksmei nevajadzētu kļūt par pīcīkumu stundu sarakstam.

Lai sanāksme sasniegtu savu mērķi, tā rūpīgi jāgatavo. Tas nenozīmē, ka pionieriem būtu jāiemācās iepriekš katru vārdu, ko viņi teiks sanāksmē. Sagatavošanas gaitā pionieriem jānodod konkrēti uzdevumi, lai tie virāitu viņu domas un darbību uz tuvojošos sanāksmi. Šiem uzdevumiem jāizraisa pionieros interese, iniciatīva, jāmudins uz patstāvīgu darbu. Pionieriem jāsaprot, ka tā ir viņu sanāksme, ka tajā jārunā par problēmām, kuras attiecas uz viņu daivi.

Pionieru sanāksme nav ierīde vai veltījums kādiem svētkiem. Tā ir pionieru pulciņa daives nepieciešamība, tā nedrīkst novecot, kļūt apnicīga, tā nav aizstājama. Lai sanāksme veiktu savus uzdevumus, tās sagatavošanai un norisei jāatbilst noteiktām prasībām:

- 1/ sanāksmes saturam jābūt ar sabiedriski politisku virāību un sabiedriski derīga darba raksturu;
- 2/ sanāksmei jārealizē pionieru darbē nepārtrauktības princips, jāvērtē noietie posmi nepārtrauktajā pulciņa darbībā, jānovērtē katra pioniera veikums, jānodod jauni uzdevumi;
- 3/ pulciņa sanāksme ir tā, kas nosaka kolektīva darbībā tālākās un tuvākās perspektīvas, pieņem saistības un darba plānus;
- 4/ sanāksmes darbē jābūt ieinteresētiem visiem pionieriem. Katram jāziņa, kas pulciņam jāveic; katram jāpeldz izlemt, kā labāk, interesantāk noorganizēt kādu pasākumu. Šādās sanāksmēs pionieri ierīda savu iniciatīvu, izsaka savus ierosinājumus, labojumus, mācās kritiski vērtēt un izlemt sava pulciņa darbības virsienus.

TRADĪCIJU LOMA PIONIERU PULCIŅĀ

R. Hiršberga

/Svešvalodu fakultātes vācu valodas un literatūras
specialitātes IV kursa/

Zin.vadītāja doc. A. Špona

Darbs godalgots LVU konkursā,

Tradīcijas ir sabiedriskas parādības, kas īpašās vēsturiski izveidotās, no paaudzes paaudzē pārmantotās, un sabiedriskās domas autoritāti balstītās cilvēku attiecību normās un principos, pārsnās un ieviešamos, rīcības veidā, kā arī idejās, priekšstatos un emocijās.

Tradīcijas ir process, ar kuru starpniecību tiek pārņemta, saglabāta un apgūta kolektīva pieredze un zināšanas. Tradīcijas izpaužas ne tikai sadzīvē, bet arī ideoloģijā, sabiedriskajā apziņā, dažādās cilvēka darbības jomās.

Tradīcijas ir viens no svarīgākajiem elementiem visā padomju audzināšanas sistēmā. Ar tradīciju palīdzību mēs nostiprinām skolēnu kolektīvu, veidojam atbildības, patriotisma jūtas, ietekmējam skolēna idejiski morālo audzināšanu, nostiprinām viņa redzesloku, sniedzam jaunu informāciju, mudinām interesi par to vai citu nosari.

A. Makarenko norādīja, ka nekas tā nenostiprina kolektīvu kā tradīcijas. Audzināt tradīcijas, saglabāt tās - tas ir tik kārtīgi svarīgs audzināšanas darba uzdevums. "Skola, kurā nav tradīciju, padomju skola, pretams, nevar būt laba skola, un labākie skolas, kuras es novēroju... ir skolas, kas ir uzkrājušas tradīcijas." ^{1/}

Mēs varam runāt par viņa skolas kolektīvu, atsevišķu klašu, pionieru vienības, pulciņa, skolas vai klases komjaušanas pirmorganizācijas tradīcijām.

Pionieru pulciņš ir pastāvīgs veidojums, kas praktiski darbojas, kamēr vien skolēni ir pionieru organizācijas biedri. Pulciņā norit visa pionieru kolektīva darbība. Darbs un rotaļa, kurā bērni var attīstīt savu uzmanību, atjautību, uztveres spējas, prasmi organizēt un vadīt, kļūv.ši par pamatu pionieru tradīciju veidošanā.

"Nolikumā par pionieru organizāciju" lasām, ka vienības padome labākajām pionieru vienībām, vienības, savukārt, pulciņiem kā atbalvojumu var piešķirt varoju vārdus. Taču pieredze rāda, ka bieži vien vārds tiek piešķirts, uzskatot, ka turpmākajā darbā pionieri šo vārdu attaisnos, to nedrīkstētu darīt. Pionieri neizjūtīs to rītdienas prieku, ko A. Makarenko uzskata par "cilvēces dzīves īstenu stimulu."

Kā pionieri izprot un veido savu darbību atbilstoši šim likumam? Jautājumi tiek uzstādīti Jelgavas 1. un 2. vidusskoles 6. un 7. klašu pionieru pulciņos. Jelgavas 1. vidusskola:

- 1. Kā vārdā nosaukta pionieru pulciņš?
  - "Cināmies par A. Sakses vārdu. Viņa ir pazīstams rakstniecs."
- 2. Kāpēc gribat viņas vārdu?
  - "Klases audzinātēja ir literatūras skolotāja, viņa grib."
  - "Var aizbraukt oļemos."
  - "Ir interesantes grāmatas".
  - "Paši gribējām Imanta Sudmaļa vārdu, bet viens pulciņš jau bija nosaukts viņas vārdā."

- 1. Kā vārdā nosaukta Jūsu pulciņš?
  - "Pulciņa varonis ir Leons Paegle".
  - "Viņš ir rakstnieks revolucionārs."
- 2. Kad svinat sava pulciņa dzimšanas dienu?
  - "Tādas nav!"
  - "Ir 22. aprīlis".
  - "Kāpēc?" - Atbilde netiek saņemta.

Analizējot šos un vēl citus piemērus, redzam, ka pionieru zināšanas par pulciņa varoni ir ļoti virspusīgas. Nedrīkstētu pieļaut, ka attiecīgā varoju vārda izvēli pio-

nieri uztvertu kā skolotājas grības ispaušmi. Pulciņam jā-
iscīna tiesības saukties izvēlētā varoņa vārdā. Tikai tad,
kad materiāli, kas savākti par varoni, būs palīdzējuši pio-
nieriem iepazīt un iemīlēt savu izvēlēto varoni, varētu ru-
nāt par varoņa vārda piešķiršanu. Tieši pašreizējā laika
posmā sevišķi svarīgi ir izveidot jauniešiem izpratni par
to, ka tagadšie sasniegumi gūti grūtā un pašizliedzīgā
cīņā. Iapētīt varoņa dzīves ceļu, uzzināt par viņa darbu
un ikdienas varonību, varoņa raksture iezīmēm - tas ir kai-
sa skolēnos jaunas domas, palīdz atrast īsto vietu dzīvē,
aicina līdzināties tiem, kuru dzīve bijusi liela.

Kā iscīnīt tiesības saukties izvēlētā varoņa vārdā?

Pasekosim, kā par O. Oškalna vārdu cīnījās Rīgas 49. vidus-
skolas 6b. klases pionieri pulciņš.

O. Oškalna vārdu ierosināja klases audzinātāja, pionieru
vadītāja. Ierosināja netieši. Stāstīja par vairāku varoņu
dzīvi, varoņdarbiem. Pionieri nolēma cīnīties tieši par
O. Oškalna vārdu savam pulciņam.

Katram pionierim vajadzēja iepazīties ar varoņa biogrā-
fiju. Pēc noteikta laika tika rīkota viktorīna. Pionieri
meklēja cilvēkus, kuri pazinusi O. Oškalnu, uzsāka saraksti ar
Skujienas astoņgadīgo skolu, kurā savā laikā mācījies O. Oš-
kalns, kā arī ekskursijā apmeklēja šo skolu, kur iepazīs
ar varoņa muzeju. Nākamajā mācību gadā tika organizēta pul-
ciņa sanāksme "Partizāņu ceļš - varoņgaita. Legendārais cī-
ņu ceļš."

Katra posmā, gatavojoties sanāksmei, saņēma konkrētu uz-
devumu:

- 1/ sameklēt grāmatas par Oškalnu,
- 2/ iemācīties 1. partizāņu dziesmu un sanāksmē iemācīt to
pulciņiem,
- 3/ uzrakstīt vēstuli O. Oškalna cīņu biedram,
- 4/ sagatavot literāru montāžu sanāksmei.

Pulciņa sanāksmē dzima tradīcija - O. Oškalna piemiņas die-
nu 13. III un 1. IX atzīmēšana, noliekot ziedus pie krūšutēla.

13. III - to iedarīja labākie pionieri,

1. IX - visi pulciņš noturēja līniju pie piameklja

Komunāru laukumā un nolika ziedus, kā arī apmeknās 1. ce-
turksnī sadraudzēties ar kuga "Otomārs Oškaina" komandu.

O. Oškaina pionieru pulciņā ievieidojuši arī tradīcija
ar sanāksmi atzīmēt pulciņa dzimšanas dienu - 22. aprīli.
Pionieri paši izvēlējās nosaukumu sanāksmei:

"Ja tev kaklauta apsiets,

Lai to sargā sirds," un paši to sagatavoja.

Tika runāts par kaklautu un karogu - kā kaklautu nēsāja
pionieri pirmajos gados, LTK gados, kā arī kā paši pionie-
ri nēsājuši kaklautu.

Nākamajā mēsoību gadā, mēnesi pirms pulciņa dzimšanas die-
nas pionieru sanāksmē tika runāts par saknēm, Pieņēma lēmumu,
ka katrs pionieris individuāli rakstīs, kā viņš spējas mā-
cīties līdz 22. aprīlim. Pulciņa dzimšanas dienā katrs atēs-
tīs, kā viņam veicies ar solījuma pildīšanu.

Šai tradīcijai milzīga nozīme atbildības jūtu veidošanā
skolēnos. Šajos svētkos pionieri apņemas paši savu darbu.
Svētkos ietkami ir tikai tam, kurš līdz šim ļoti strādājis.
Pionieri paši tiek ieinteresēti pulciņa darba uzlabošanā. Pio-
nieru ir kā pārņemas vienu no labākajām padomju tautas tre-
dīcijām - svētkus sagaidīt ar seamleguniem darbīb. Iesaistot
skolēnus sistemātiskā, interesantā darbē iespējams nodroši-
nāt arī pionieru rindu pieaugumu.

Būtu pietiekami jānovērtē tradīciju pedagoģiskā nozīme,
rodoti jārisina tradīciju ieviešana, lai jāk un plašāk jāievieš
labākajās skolās gūtā pieredze.

PAŠAUDZINĀŠANAS ORGANIZĒŠANA SKOLĀ

A. Laizāne

/Svešvalodu fakultātes vācu valodas un literatūras
specialitātes V kurss/

Zin. vadītāja doc. A. Stepe

Darbs godalgots LVU un Republikas
konkursos.

Dzīve un darbs sabiedrībā izvirza cilvēkam noteiktas prasības, un viņš pienākums ir savus spēkus un dotības regulēt tā, lai viņš sabiedrībā varētu sekmīgi strādāt un pilnvērtīgi dzīvot.

Pašaudzināšana bez kontakta ar audzināšanu never noritēt normāli, jo pašaudzināšana ir audzināšanas atspoguļojums. Audzināšana, psihiskais un fiziskais briedums, kā arī dzīves pieredze nodod cilvēku pie atziņas, ka pašaudzināšana ir nepieciešama un reāli iespējama.

Pašaudzināšanas process sākas jau agrā bērnībā. Sākumā tas notiek ļoti primitīvā veidā, piemēram, bērns cenšas vienmēr rūpīgi sakārtot un nolikt rotaļlietas tām paredzētajā vietā, protams, ja viņš par to uzslavē. Tātad vecāku ietekmē viņš jau sāk regulēt savu ieturēšanos. Vēlāk cilvēks izvirza sev arvien komplikētākas prasības.

Apzināta pašaudzināšana visbiežāk sākas ar mēģinājumiem novērst sasnītos trūkumus savā personībā -- likvidēt negatīvās īpašības, un veidot pozitīvās rakstura īpašības, sevišķi volūtārās: gribas spēku, ieturību, neatlaidību, droširdību u. c.

Pašaudzināšana pēc savas būtības ir nevienmērīgs un mainīgs process.

Lai pašaudzināšana noritētu sekmīgi, ir nepieciešams:

- 1/ zināt sabiedrības prasības un savas spējas,
- 2/ censties sasniegt izvirzītos mērķus,
- 3/ prast disciplinēt sevi un kontrolēt savu rīcību,

4/ tiot saviem spēkiem, - 23 -

5/ sastādīt pašaudzināšanas programmu:

a/ "minimālo" programmu - īsākam laika posmam,

b/ "maksimālo" programmu - garākam laika posmam.

Esam parādūši domāt, ka pusaudžu vecums ir tas periods, kad visspilgtāk izpaužas vajadzība pēc pašaudzināšanas un sākas aktīva savas veidošanas darbs.

Tātad, lai skolēnos izraisītu patiesu interesi par pašaudzināšanu, šis svarīgais jautājums ne vien vispusīgi jāiztirina katrā klases kolektīvā, bet arī jāorganizē noteikti pasākumi.

Lai iepazītu un salīdzinātu dažādā vecuma skolēnu nostāju pret pašaudzināšanu, kā arī noteiktu optimālo vecumu pašaudzināšanas aizsākšanai, mēs organizējam eksperimentālo darbu Rīgas 55.vidusskolā.

Šim nolūkam tika veikti eksperimentālie pētījumi

šādās klasēs:

4.klase - jaunākais skolas vecums,

6.klase - pusaudžu vecums,

10.klase - agrās jaunības gadi.

Eksperimentālais darbs visās 3 klasēs noritēja trijos posmos.

1. K o n s t a t ā j o š a i s posms.

Šajā posmā tika nolasiiti referāti, organizētas pārrunas, kā arī skolēni izpildīja aptaujas lapas.

Pārrunās un ar referātiem noskaidrojām pašaudzināšanas vajadzību. Ar aptaujas lapu palīdzību noteicām katrā skolēna un visas klases nosaucito ideālu,

2. A p m ē o d ā m a i s posms.

a/ Šajā posmā 4., 6. un 10. klases skolēni rakstīja pašraksturojumus, kuros viņi uzskaidra triju mēnešu laikā veikt konkrētu darbu kādas savas rakstura īpašības pilnveidošanās vai isaudzināšanās.

Pašraksturojumam ir svarīga nozīme. Tas atklāj gan skolēna rakstura īpašības, gan pasudina pašu skolēnu vērtēt savas labās un sliktās rakstura īpašības.

b/ Skolēni raksturoja vai nu savu sola biedru, vai pēc brī-

vas ievēlas kādu no klases biedriem. Tas palīdzēja atklāt sakarības starp pašvērtējumu un citvērtējumu.

c/ Skolēni risināja morāliekos uzdevumus. Tas palīdzēja noteikt skolēna morālais zināšanas, viņa attieksmi pret citiem skolēniem, kā arī klases kolektīva savstarpējās attiecības.

d/ Novērojām skolēnus mācību stundēs un starpbrīžos.

e/ Viena trijās eksperimentālajās klasēs tika atkārtoti organizētas pārrunas par pašaudzināšanas tematiem, jo konstatējām, ka daudzi audzēkņi nesina, kā nodarboties ar pašaudzināšanu. Pārrunās devām norādījumus un priekšlikumus, kas ir nepieciešami, lai pašaudzināšana noritētu sekmīgi.

f/ Pēc noteiktā laika /3 mēneši/ skolēni rakstīja vēstules savu pašraksturojumu. Šo pašraksturojumu analīze deva iespēju noteikt skolēnu paveikto darbu, kā arī to, vai pašaudzināšanas process ir pareizi organizēts.

3. Eksperimentālā darba rezultātu konstatējums.

Šajā posmā salīdzinājām agrīnā skolas vecuma, pusaudžu un agrās jaunības vecuma skolēnu nostāju pašaudzināšanas jautājumā, kā arī noteicām optimālo skolēnu vecumu pašaudzināšanas aizsākšanai.

Eksperimentālā darba 1. posmu uzsākām 4. un 6. klasē ar pārrunām, bet 10. klasē ar referātu par tematu "Vai tu pārisīsti sevi?"

Atbilstoši skolēnu attīstības īpašībām pārrunu gaitē, apspriedām šādus jautājumus:

- 1/ ko mēs saprotam ar jēdzienu "pašaudzināšana",
- 2/ kas ir cilvēka raksturs un kā tas veidojas,
- 3/ kārtīgs un nekārtīgs skolēns,
- 4/ cilvēka intereses,
- 5/ kas parādina cilvēku nodarboties ar pašaudzināšanu,
- 6/ kā jēnodarbojas ar pašaudzināšanu,
- 7/ pašaudzināšanas loma un nozīme cilvēka pilnveidošanā.

Pēc ievērojamo padomju psihologu un pedagogu A. Bodajlova, A. Kovaļova, V. Suhomlinska uzskaites, ideālam ir liela loma personības attīstībā. Ideāls ir paraugs, pēc kura cilvēks cenšas sevi veidot. Tādēļ ir svarīgi noteikt gan katra

skolēns, gan visās klasēs vispārināto ideālu. Tas palīdz labāk organizēt pašaudzināšanas procesu klasē, kā arī at- rast individuālu piceju atsevišķiem skolēniem.

Vispārinātā ideāla noteikšanai iemantojām aptaujas lapas TĒ, piemēram, 4. klases skolēni atbildēja tikai uz vienu jautājumu -- "Kādas rakstura īpašības Tu uzskati par vislabākajām?", 6. klases skolēni raksturoja savas iemīļotākās grā- matu varoņus, bet 10. klases skolēni saņēma aptaujas lapas, kurās bija minētas 39 rakstura īpašības /gan pozitīvās, gan negatīvās/. Viņu uzdevums bija atzīmēt optimās rakstura īpašības, kuras cilvēkā uzskata par visvērtīgākajām.

Ekspperiments ļāva secināt, ka aptaujas lapas neaparāda esošo atšvokli, bet gan vīlamo. Taču tas deva iespēju ieda- lit skolēnus divās grupās:

1. grupa - skolēni, kuru zināšanas par morāli ir pietiekami augstā līmenī;
2. grupa - skolēni, kuru zināšanas par morāli nav pietieka- mi augstā līmenī.

Otrā posma eksperimentālais darbs pierādīja, ka:

1/ Pozitīvās rakstura īpašības, draudzīgumu un izpalī- dsību, augsti vērtē visu triju /resp., 4., 6. un 10./ klašu skolēni. Biedriskums ir raksturīgs tikai 6. un 10. klases skolēniem. Tas pierāda, ka pussudāi un jaunieši izprot ko- lektīva lomu un rēķinās ar kolektīva prasībām, var asociē- ka 6. un 10. klasē ir izveidojies kolektīvs.

Biedriskumu kā īpašību 4. klases skolēni vēl nemin kā nepieciešamību. Tas apstiprina pedagoga T. Iļjinas uzskatu, ka kolektīva atrodas savas attīstības otrajā pakāpē -- at- sevišķi skolēni ir aktīvi, ir gatavi papildīt jebkuru sa- bievarisko pienākumu, bet kolektīva sabiedriskā doma jaunā- kajiem skolas bērniem vēl nav izveidojusies, tādēļ 4. kla- ses skolēniem pagaidām raksturīgākais paliek draudzība un izpalīdzība.

2/ Attīstamē pret saviem pienākumiem visu triju klašu sko- lēni min pienākums apziņu un kārtīgumu kā galvenās īpašī- bās.

3/ Paškritiskā attieksmē pret sevi pierāda, ka skolēni ir spējīgi analīzēt savu ieturēšanos un rīcību, kas ir svarīgs nosacījums pašaudzināšanas aizsākšanai.

4/ Pašraksturojumā ļoti spilgti atklāja skolēnu nostāju pret pašaudzināšanu, proti, jaunākā skolas vecuma un pusaudžu vecuma skolēni pašaudzināšanu vērtē pozitīvi. Turpretim 10. klases skolēni apstiprina psihologa I. Pictnieka domu, ka daudziem jauniešiem ir radusies psiholoģiska barjera pret jēdzianu "pašaudzināšana".

Ceviški interesantu materiālu guvām, salīdzinot pašraksturojumus ar citvērtējumiem.

Kā skolēnu vispusīgākas izpētes metode mums noderēja arī psiholoģisko uzdevumu risināšana.

Personības izpētē liela nozīme bija arī novērošanai. Tā ļāva noteikt skolēna ieturēšanos noteiktā situācijā. Skolēnus novērojām gan mācību stundās, gan starpbrīžos.

Ņemot vērā iepriekš izpētīto, secināju, ka skolēniem jāsaņem nepieciešamās psiholoģiskās zināšanas par pašaudzināšanu, tādēļ organizējām vēlrreiz pārrunas par to visās eksperimentālajās klasēs. Mēs pārrunājām, kā vingrināt gribas spēku: to var, darot to, kas vajadzīgs, atturoties no patīkamām, bet traucējošām darbībām.

Pēc trim mēnešiem visi 4., 6. un 10. klases skolēni rakstīja vēlrreiz savus pašraksturojumus, kuros viņi pastāstīja par paveikto. Šie pašraksturojumi deva iespēju secināt:

- 1/ par pašaudzināšanas procesa organizēšanas pareizību,
- 2/ noteikt skolēnu nostāju pret pašaudzināšanu,
- 3/ noteikt optimālo vecuma pašaudzināšanas aizsākšanai.

Salīdzināsim dažus pašraksturojumus, kuri rakstīti pirms trim mēnešiem un pēc trim mēnešiem.

4. klases skolnieces I. pirmais pašraksturojums: "Manas sliktās īpašības ir: "Esmu diezgan skopa un dažireiz arī slinks. Es gribu tikt vaļā no šīm sliktajām īpašībām."

Šīs pašas skolnieces otrais pašraksturojums: "Man ir izdevies izlabot dažas sliktās īpašības. Agrāk es biju skopa, bet tagad mēģinu nebūt tāda. Ja es nopērku konfektes, tad vienmēr piedāvāju saviem klases biedriem, kuri atredas man tuvumā. Es noteikti labošu arī citas savas sliktās īpašības."

No vienas klases tikai viens skolēns atzīstas: "Es neesmu nekā darījis, lai labotu savu raksturu."

6.klases skolēni atkal ļoti daudz atzēto par savām interesēm. Vairākuma šīs klases skolēnu apgalvo, ka viņi nodarbošies ar pašaudzināšanu.

Saīdinājumā ar iepriekš minētajām klasēm, 10.klasē 60 % skolēnu ir pret pašaudzināšanu. Viņi raksta: "Atklāti sēkot, es neesmu mēģinājusi nodarboties ar pašaudzināšanu, je tā man nav vajadzīga."

"Priekš kam tēdu pašaudzināšana, ja cilvēkam vienmēr no kaut kā ir jāatsakās, ja viņam kaut kam jāpakļaujas. Es nēgribu būt saussipš."

Pēc padomju psihologu A.Smirnova, A.ļeontjeva, S.Rubinšteina un B.Teplova uzskatiem, bērnu psihisko attīstību var iedalīt sešos attīstības periodos, kā to mēs redzam 1.tabulā.

Padomju psihologi A.Kovaļova un A.Bodaļova uzskata, ka pussudža vecums ir laika periods, kurā vispārīgāk izpaūšas nepieciešamība pēc pašaudzināšanas un sākas aktīva savas veidošanas darbs.

Veiktā eksperimentā rezultāti, vismas šajā trijēs eksperimentālojās klasēs, neapptiprina iepriekš minēto psihologu uzskatus. Eksperimentālā darba rezultāti 4.klasē parāda, ka visu to, ko iepriekš minētie psihologi attiecina uz pussudžu vecuma bērniem, dots jā gadījumā var attiecināt arī uz skolēnu vecuma bērniem.

2.tabulā paskatēmi redzams, cik skolēnu katrā klasē ir nodarbojušies ar pašaudzināšanu.

Pašaudzināšanas procesa teorētiskajā pamatojumā ir uzsvērts, ka cilvēks sāk nodarboties ar pašaudzināšanu tikai tad, kad viņš ir saņēmis noteiktu psihiskās un fiziskās attīstības pakāpi.

Bērni mūsu dienās nobriest ātrāk gan psihiski, gan fiziski. Tā ir akcelerācija -- cilvēka organisma augšanas un attīstības paātrināšanās.

Un patiesām, organizējot pašaudzināšanas procesu, šo jauno īpatnību bērnu attīstībā /resp., akcelerāciju/ nedrīkst neņemt vērā, tad būs iespējams paātrināt arī sociālo briedumu.

Pamatojoties uz eksperimentālā darba materiāliem un akce-

Ierīcības process īpatnībā, bērnu psiholoģisko attīstību vajadzētu pārskatīt / 1. tabula 2. ailē/. Un optimālais vecums pašaudzināšanas aizsākšanai pēc šī eksperimenta ir ja un ēk a i s p u s a u d ū v e c u m s.

Varam secināt, ka ir radusies jauna problēma, kura prasā psiholoģiskus un pedagoģiskus pētījumus:

- 1/ kā pārskatīt bērnu psiholoģiskās attīstības periodus, lai tos varētu pielietot skolu praksē,
- 2/ kā organizēt pašaudzināšanu vecāksjās vidusskolas klasēs un tehnikumos, lai tās nenonāktu konfliktā ar jauniešu briesmīgo pašapsīti.

1. tabula

	V a c u m s	
Bērnu psihiskās attīstības periodi	pēc A. Smirnova, pēc eksperimentāli A. Leontjeva, darba datiem B. Toplova, 3. Rubinšteina iedziļinājuma	
1. Zīdaiņa vecums	no piedzimšanas līdz 1 gadam	no piedzimšanas līdz 1 gadam
2. māsibērna vecums	1 - 3	1 - 3
3. pirmsskolas vecums	3 - 7	3 - 7
4. jaunākā skolas vecums periods	7 - 11	7 - 9
5. jaunākais pusaudžu vecums		9 - 11
pusaudžu vecums	11, 12 - 15	11 - 13
6. agrā jaunības vecums	15 - 17, 18	13 - 16
7. jaunība	-	16 un vairāk

2. tabula

klase	skolēnu skaits
4.	92,7
6.	33,4
10.	—

RADIOKONKURSS KĀ PAŠAUDZINĀŠANAS STIMULĒŠANAS
FORMA

R. Ļihačova

/Vēstures un filozofijas fakultātes filozofijas
specialitātes III kursa/

Zin.vedītāja doc. I. Plotnieks

Darbs godalgots LVU konkursā.

Pēdējos gados ievērojami palielinājusies jaunatnes interese par dažādām psiholoģijas problēmām, tai skaitā arī par pašaudzināšanu. Lai palīdzētu jauniešiem labāk iepazīt sevi, savus biedrus, lai aktivizētu viņus savu spēju un dotumu noteikšanā un izmērīšanā, kā arī lai palīdzētu profesionālajā orientācijā, Latvijas radio skolēnu un jaunatnes raidījumu redakcija kopā ar LVU Studentu zinātniskās biedrības psiholoģijas sekciju 1971./72.m.g. pavasarī organizēja konkursu "Iepazīt! Gribēt! Veidot!". Šis konkurss noritēja 3 kārtēs, kas iekļāvās noteiktos raidījumos. Pirmajā kārtē konkursa dalībnieki rakstīja apcerējumus par tematu "Iepazīt! Gribēt! Veidot!". No visiem apcerējumiem uzziņojām skolēnu pārdomas par sevis iepazīšanu, noskaidrojām, kādus darbības pamējumus viņi ievēlās, kādi ir rezultāti. A. Kovaļova definē pašaudzināšanu kā apzinīgu, plānveidīgu darbu ar sevi, virsītu uz tādu personības īpašību veidošanu, kuras atbilst sabiedrībai un personības attīstības programmai. Pašaudzināšana ir sekundāra, tā rodas tad, kad indivīds izrādās dzīves un audzināšanas gaitā sagatavots tai, t.i., kad viņš sāk apskatīties sevi kā personību, domāt par savu sabiedrisko lomu, kad viņš sasniedz noteiktu apziņas un pašapziņas pakāpi. Pašaudzināšana var aptvert dažādas cilvēka darbības sfēras. Vecāko klašu skolēniem tā visbiežāk ir saistīta ar viņu nākamoprofesiju. Tā, piemēram, konkursa dalībniece Dina Broka vēlas studēt aviāciju, viņa raksta: "Daudz lasu grāmatas par aviāciju, kosmosu un par šo profesiju cilvē-

kien, lai nostiprinātu savas zināšanas, es piedalos skolās un rajona matemātiskās olimpiādēs, papildus apmeklēju matemātiskās fakultatīvās nodarbības."

Arī Modris Adlewa vēlas kļūt par lidotāju: "Var pastiegt jautājums, kādēļ es mācos sporta skolā, navis avioklubā. Šeit var būt tikai viens atbilde - lidot iemācīšos arī aviācijā skolā, bet iegūt finisko rādījumu vislabāk gan pašlaik. Tas man noderēs, ja iestājos aviācijā skolā, ne mazāk, kā māka lidot." Šādus piemērus varētu vēl minēt daudz, tie visi liecina par to, ka šie cilvēki ievirījuši sav mērķi un šis konkrētais mērķis darbojas kā pašaudzināšanas galvenais motīvs. Pašaudzināšanu kā procesu var nosaukt iedalīt divos posmos: pirmais ir savināšana, otrais - aktīvā darbība. Pašizziņas sākotnēji veidojas kā citu cilvēku iepazīšanas process. K. Marksa ir teicis: "Cilvēks sākumā skatās kā spogulī citā cilvēkā..." Cilvēki, sastopoties ikdienas, vēro, iepazīst un vērtē viens otru. Pašizziņas kā savu psihisko un fizisko īpatnību iepazīšana ir nozīmīgs sekmiņas pašaudzināšanas priekšnoteikums. Pašizziņas iespēju ir daudz, galvenie no tiem: savas uzvedības un darbības rezultātu vērtējums, citvērtējuma izmantošana praksē, savas vērošana, pašanalīze.

"Citus iepazīt ir daudz vieglāk nekā pašam sevi. Bieži vien mēs maldīgi domājam, ka mēs, lūk, sevi pazīstam pat pārāk labi. Pašam novērtēt savu rīcību ir grūtāk nekā cite rīcību un tās sekas. Lai iepazīt sevi, nepieciešama rakstura izpēte. Tikai grūtībās rādās un nostiprinās cilvēka raksturs," konkurssam raksta Aivars Purīns. Pēteris Opincāns ļoti precīzi akcentē domu, ka vislabāk sevi iepazīt ir darbībā. Katram ir skaidrs, ka sevi iepazīšana nav pašmērķis. Tā ir pirmā pakāpe pašaudzināšanas procesā. Cilvēks iepazīt sevi, lai varētu attīstīt, pilnveidot savu personību, likt lietā jau atklājušos talantu un iespējamos justos labi dzīvot. Liela loma pašizziņas procesā ir apkārtējo cilvēku vērtējumam. Svarīgi ir salīdzināt pašnovērtējumu ar citu cilvēku vērtējumu, tas dod iespēju noteikt pašizziņas līmeni. Jo plašākas un dziļākas ir cilvēka attiecības ar sabiedrību, jo lielākas iespējas iepazīt un salīdzināt savas posi-

tīvās un negatīvās īpašības. Indivīds var sevi salīdzināt kā ar apkārtējiem cilvēkiem, tā arī ar literāriem personāžiem. Ciktvērtējuma ietekme lielā mērā ir atkarīga no šo cilvēku autoritātes. Viens no radio konkursa uzdevumiem bija izstrādāt pašvērtējumu veselā īpašību grupā. Tā bija galvenokārt izvēlētas tēdas īpašības, kuras raksturo cilvēka gribu - mērķtiecība, patstāvība utt. Šo pašvērtējumu vajadzēja salīdzināt ar ciktvērtējumu. Apkopojot rezultātus, pārvērtēšana netika konstatēta. Taču nav arī labi, ja ir pēkšņi vērtējums. Šī uzdevuma jēga lebi atklājas Viktorijas Greidānes vēstulē: "Secināju, ka ļoti daudzi ir raksturojuši, jo daudzi ir paši cilvēki. Vietām bija lielas atšķirības starp atsevišķu cilvēku raksturojumiem. No tā es secināju, ka vairāk jāpievērš sevī veidošanas procesā pie īpašībām, kuras ieguvušas vismazāko punktu skaitu. Visā uzdevumā man lika vēlreiz un vēlreiz pārdomāt par savu raksturu, sēkt jaunu sevī veidošanas posmu, mērķtiecīgāku nekā iepriekšējais."

Pašnovērtējuma nojauk tieši konkrētajā situācijā, kā arī retrospektīvi - uz iepriekšējās stadijas pamata. Atbilstoši tam mēs varam iedalīt nepastarpināto jeb primāro un retrospektīvo jeb sekundāro pašnovērošanu. Pēdējai ir nozīme ne tikai otrajā, bet arī trešajā, ceturtajā utt. reizē, jo cilvēks domās atgriežas pie pagājušā. Par citu pašnovērošanu veidu raksta kāda 10. klases skolniece: "Tiekoties ar cilvēkiem, es cenšos uz sevi skatīties ar to cilvēku acīm, kuri var kritiski iesturēties pret manu uzvedību." Pašnovērošana var reizēm pieņemt arī iekropļotas formas, pārvērsties par nesuglīgu pašapbrīnošanu.

Pašnovērošana bieži sastāta ar paškontroli. Visticlāk paškontroli traktē kā spēju dot sev atskaiti par savu rīcību un pārvaldīt sevi. Teiciens "audēt kontroli pār sevi" saprot kā "audēt spēju pārvaldīt sevi". Šaurāk šo jēdzianu var saprast arī kā cilvēka un kolektīva spēju sekot sev, pārbaudīt sevi, dot sev atskaiti par savu darbību un rīcību, kvalificējot tās pēc pieņemtiem kritērijiem. Psihologa A. Arēta raksta, ka onto, senāzē pašnovērošana un paškontrolē sākas ļoti agri, jau pirmsskolas vecumā. Savu augstāko pakāpi tā

- 5. Kādus uzlabojumus esmu panācis personībā.
- 6. Kādus uzdevumus pašaudzināšanā nepieciešama ieviest nākošajam periodam.

Pašatskaites periodi var būt daudzi.

Vairāki skolēni sevās vēstulēs raksta par ikvakara atskaiti jeb vienkārši par parādumu katru vakaru kritiski novērtēt pagājušo dienu. Psihologi iesaka intensificēt uzskaiti, vērtējot sistemātiski stundu pa stundai /ar no pēdējās no 9 līdz 10-iem, no 10-iem līdz 11-iem utt./, pēc nākam domām, katru dienu veikt šādu uzskaiti iz pārējo saraksti, bet tā būtu obligāta tādos gadījumos, kad skolēns strādā pie navis organizēšanas. Kad skolēns sistemātiska darba rezultātā iemācījies sevi organizēt, šāda atskaitē vairs nav nepieciešama. Viens no pašatskaites momentiem ir arī skolēnu individuālās smiltības.

Ļoti liels nosīms kā pašizziņas līdzeklim ir dienasgrāmatai, hronoloģiskā piezīmē par personības un kolektīva dzīvi. Uz šādu piezīmju pamata ir iespējams sevi adekvātāk novērtēt un sastādīt reālistisku pašaudzināšanas plānu. Daudzi dienasgrāmatā nosaka arī tuvākos pašaudzināšanas uzdevumus, kuri izriet no savas uzvedības vērtējuma. Dienasgrāmatas pārbaudīšana nostiprina ticību pašaudzināšanas močībai. Lūk, ko raksta konkursa dalībnieca Inta Vīnere: "Jau no astoņiem gadiem rakstu dienasgrāmatu. Tā sastāv no vairākiem lapašiem, kurās, izņemot mani, neviena nav lasījusi. Kad es to pārleasu, man liekas, ka es esmu grāmata, kur aprakstīta kāds dzīves periods. Dienasgrāmatā var ļoti redzēt, kā mainās, pārveidojas mana rakstura."

Vēlveļa ieskatāsimies Viļņa Rozes vēstulē: "Īsi pirms guļtiešanas rakstu dienasgrāmatu. Tur ataināju svarīgāko, vēlāk /pēc kādiem 3 mēnešiem/ analīzēju savu darbību, vadoštie no ierakstiem dienasgrāmatā."

Psihologs A. Šteinheuers veikusi pētījumus par dienasgrāmatas lomu pašaudzināšanā. Analīze un materiālu apkopojums noved pie secinājumiem, ka dienasgrāmatā:

- 1. virsta cilvēku iegūst dzīves notikumus un pārdomāt to nozīmi;
- 2. iemācē fiksēt notikumus un pārdomas par tiem;

pašiedvešana un vingrinājumi.

Pārliedzināšana ir galvenā sudzināšanas un pašsudzināšanas metode. Kad skolēns šaubās, meklē pareizo ceļu, viņam nākas analizēt dažādas pozīcijas un ceļus un pārliedzināt sevi, ka tieši izvēlētais ceļš ir pats vēlamākais gan pašam, gan kolektīvam. Pārliedzināšana kā pašsudzināšanas metode atšķirībā no citām metodēm prasa aktīvu un reizēm pat ļoti saspringtu garīgo darbu. Pārliedzināšanās mērķis - pierādīt citiem vai pašam sev pārliecību vai attieksmes pareizību, vai, tieši otrādi, iemantēt pozīcijas nolīgumu, tās kaitīgumu kā pašai personībai, tā arī kolektīvam. Sevis pārliedzināšana ir diskusija pašam ar sevi, argumentu un pretargumentu izvirzīšana. Ja ir ļoti grūti izšķirties "par" vai "pret", tad var sastādīt tabulu, pēc kuras argumentus vērtē pēc 3 ballu sistēmas. Protams atbilde būs vairāk vai mazāk subjektīva, lai to padarītu objektīvu, tabulu aizpildīt var palūgt citām personām.

Neol'idskuma loma pašsudzināšanā ir pašiedvešanai. Ar to mēs saprotam indivīda iedarbību pašam uz sevi ar vārda palīdzību. Pašiedvešana ir efektīva, ja pilnīgi koncentrējamies uz iedvešanas priekšmetu.

Isāķirošā nosīms pašsudzināšanā ir vingrinājumiem. Vingrinājumu rezultātā iedomātais uzvedības veids pārvēršas reālā formā. Mūsu nervu īpatnība ir tā, ka, jo biežāk mēs veicam kādu darbību, jo mums ir lielāka vēlmes to darīt un atkārtot. Paradums pamatā ir dinamiskā stereotipa veidošanās. Kad darbība kļūst par paradumu, vairs nav nepieciešama grības piepūle šīs darbības veikšanai, tā mīnāmā mērā automatisējas. Lai ievēdotos noturīgi paradumi, nepieciešami ilgstoši vingrinājumi.

Pašsudzināšanas stimulēšanai var izmantot dažādas formas. Viens no tām ir arī radiokonkurss. Šīs formas liela priekšrocība ir tāda, ka tā vienlaicīgi aptver lielu klausītāju auditoriju, rada interesi par pašsudzināšanu, sniedz informāciju par šiem jautājumiem. Tāpat nedaudz par radiokonkursu, kurš notika 1972. gada pavasarī. Sākumā jau analizēju konkursu 1. kārtu. Savdabīga bija konkursa 2. kārtā. Ne-likums prasīja uzrakstīt un atsūtīt piecus jautājumus, kas

radušies, izziņot un attīstot savus dotumus un spējas va-
lasot literatūru par psiholoģijas jautājumiem. Prasme saska-
tīt problēmas ir svarīga personības spēju rādītājs. Šis uzde-
vums nebija no vieglajiem, par to praksē pārliicinājās kā
konkursa dalībnieki, tā arī studenti, psiholoģijas sekotāji
biedri, kuri palīdzēja sagatavot atbildes uz iesūtītajiem
jautājumiem. Šo jautājumu problemātika bija ļoti plaša. Tos
varētu sagrupēt šādi:

1. Jautājumi par personības būtību un tās veidošanās likum-
sakarībām.
2. Personība un kolektīvs.
3. Cilvēku savstarpējo attiecību psiholoģija.
4. Jaunrades psiholoģija.
5. Spēju diagnosticēšana un attīstīšana.
6. Mācīšanas process psiholoģiskie pamati.
7. Psihiskie stāvokļi, to rašanās un regulācijas mehānismi.
8. Dažādi jautājumi par mācību iestādēm un profesijas iz-
vēli.
9. Jautājumi, kurus izraisīja interese par dažādām zināt-
nes nozarēm.

Kopumā tika iesūtīti 130 jautājumi. Bija liels prieks
par gudriem un interesantiem jautājumiem, kas liecināja, ka
jaunieši apņēma saskatīt problēmas.

Konkursa trešajā kārtā tās dalībniekiem vajadzēja risi-
nāt psiholoģiskus uzdevumus, kuri tika uzdoti raidījumā. Tie
bija uzdevumi, kas pārbaudīja skolēnu atjautību, uztveres
un atmiņas īpašības, domāšanas prasmi, iztēli utt. Šeit bi-
ja iespējas tīri praktiski iepazīties ar testu metodi, to
izmantojot sevi labākai iepazīšanai.

Konkursa noslēguma raidījumā studijā pulcējās konkursa
urvarētāji, studenti, Radio māksliniecisko raidījumu galve-
nā redaktore V. Aizupīte, LPSR Izglītības ministrijas Pro-
fesionālās orientācijas metodiski kabineta direktors A. Gri-
gelonis un konkursa vadītāja psiholoģijas zinātņu kandidāte
docents I. Plotnieks.

Konkursa dalībnieki atzinīgi vērtēja šo konkursu, kā arī
izteica kritiskas piezīmes, vēlējumus. Konkursā pie-
dalījās 40 dalībnieki. Pavissam saņemām 96 vēstules. Saldzi-

net pēc daļuma, jāsecina ka aktīvākas rakstītājas bijušas meitanes, t.i., 72 % no kopējā dalībnieku skaita. Atklājās, ka visvairāk par pašaudzināšanas problēmām interesējas tieši desmito klašu skolēni. Tieši šī klases grupas vēstulju skaits bija pats lielākais.

Par to, ka šādi konkursi ir vajadzīgi un, ka tieši šis konkurss savu mērķi ir attaisnojis, liecina daudzas dalībnieku vēstules. Diemžēl nav iespējams citēt visas vai pat daļu no tām. "Radiokonkurss parādīja, cik liela nozīme cilvēka daļē ir raksture audzināšanai, deva iespēju uzskatīt dažus pašaudzināšanas "noslēpumus", mācīja, kādā veidā sevi labāk iepazīt, deva iespēju redzēt sevi biedru acīm, lika vēlreiz novērtēt savu ieviešto praksi, savu atbildību tai."

NEFORMĀLĀS GRUPAS UN TO LOMA JAUNIEŠU PERSONĪBAS VIRZĪBĀ

1x

I. Grīnvalds

/Vēstures un filozofijas fakultātes filozofijas
specialitātes III kurss/

Zin. vadītājs doc. I. Plotnieks.

Darbs godalgots LVU konkursē.

Cilvēka mūžat par personību, tikai atbilstot savatarpē-
jās attiecībās ar citiem cilvēkiem. Visā viņa garīgā pasaule,
visā, kas viņam nozīmīgs, veidojas šajās attiecībās.
Protams, personības attīstībā jāņem vērā arī bioloģiskais
faktors, bet dominējošais ir sociālais - visā sabiedrība.
Īpaši liela nozīme ir arī masajām sociālajām grupām. Cilvēks
sabiedrības ietekmē nepakļaujas aklai un neapvainīgi, bet gan
aktīvi un izvēlīgi, atbilstoši savām īpatnībām. Tai pašā laikā
lielāko daļu savas uzskatos personība apzināti pārņem no
citiem, arī no draugiem. Pie tam draugiem /neformālajai grupai/
ir lielāko nozīmi nekā formālajai grupai, jo neformālajā
grupā personība visvairāk apmierina komunikatīvās vajadzības.
Tas šeit izpaužas kā pašapliecināšanās mehānisms.
Kad cilvēku neapmierina stāvoklis oficiālajā grupā, viņš
cenšas pasugstināt savu statusu neformālajā grupā, grupā,
kur vadošie ir psiholoģiskas tuvības, savstarpēju simpātiju
un apmierinātības motīvi. Neformālo grupu personība izvēlas pati,
tāpat kā normas viņai liekas vispiemērotākās. Bet jaunieši
vecumā tādās tās ir tādēļ, ka veidojušies viensaudžu vidū,
šādiem bez ārējas iejaukšanās. Tiaši neformālajās
attiecībās jaunieši apzinās sevi un citus kā personības.
Pārrunās ar draugiem veidojas pasaules uzskats, morālā pier-
liecība, noskaidrojas daļvees perspektīves, tiek apzinātas
savas personības agrāk neskaidrās īpatnības, pilnveidojas
paškontrolle.

Neformālā grupa nekad nav pasīva; tā vai nu pastiprina,
vai pavājina sabiedrības ietekmi uz personību, atsevišķos

gadījumos traucējot to. To var ietekmēt ar faktu, ka jaunieši daļēji pieļiet kritiski, bieži vairāk ievērojot trūkumus, pozitīvos sasniegumus uzskatīdams par pašsaprotamiem.

Neformālā grupa būtiski ietekmē arī kolektīvu veidošanos, tā saliedētību, disciplinētību, sociālo aktivitāti, jo un labvēlīgu personisko attiecību un simpātiju pamata vienkāršāk un labāk veidojas lietiskās darba attiecības. Ja organizācijai ir tikai formāla savstarpējo attiecību sistēma, šīs kolektīvs nevarēs funkcionēt apmierinoši. Daudzos pētījumos tas tiek ignorēts, kolektīva attiecības tiek apskatītas bez personisko attiecību ievērošanas, lai gan tās visbiežāk veidojas pirms kolektīva attiecībām un ir svarīgs faktors kolektīva veidošanās procesā.

Liela nozīme personības attīstībā un kolektīva veidošanās procesā ir neformālo grupu virzībai un ar to saistītam personības virzības atsevišķo komponentu lamaišām. Personības progress saistīts ar neformālo grupu, kam pozitīva virzība, personības regrese - ar negatīvas virzības grupu.

Vislielākā ietekme uz personību neformālajai grupai ir jauniešu vecumā, kas ir pats intensīvākais personības sociālās veidošanās posms, kad izveidojas un nostabilizējas uzskati, jūtas, gaume, izturēšanās, pārliecība. Tāpēc, lai noskaidrotu neformālās grupas ietekmi uz personības virzību, veicu universitātes pirmo kursu studentu aptauju /vidējais vecums 18 - 19 gadu/. Konstatēju, ka studenti spējīgi apzinīgi novērtēt to, ko tiem devusi neformālā grupa.

Jebkuras neformālās grupas veidošanās dūks ar iepazīšanos. Kā liecina aptaujas dati iepazīšanās pamatā 65 % gadījumu ir kopīgas interese, 30 % - ārējā pievilcība, 5 % - kopīgi mērķi, raksturu līdzība, raksturu pretstats, interese,

Pirmo pazīšanos raksturo minimāls un nestabils struktūrs neformējums. Pakāpeniski izdalās maza diferencēta grupiņa, kuras locekļi sāk kopīgi pavadīt brīvo laiku un precīzāk novērtēt savstarpējās attiecības. Šeit vērojama dažādība - vienā grupā cilvēki vairāk saliedējas - to raksturo savstarpējās simpātijas, vienošanās svarīgākājas jautājumos, savu

attiecību apzināšanās, oītur pamazām attīlinās viens no oītra vai nu nevarēdami saprasties svarīgākajos jautājumos, vai interešu vai mērķu dažādības dēļ. Vairāk vai mazāk paštīvīgas neformālās grupas izveidojas pirmā pasīšanās mēneša beigās. Tāšed - neformālā grupa ir oficiāli nenoformēta, veidojusies stihiski. Tās pamatā simpātijas, apdrašanās, kas veidojas gan kopīgā darbā, gan ārpus tā. Pie neformālām attiecībām pieskaitāmas ne tikai intīmās draugu, bet arī iekšējās lietiskās attiecības; savstarpēja palīdzība, atbīldība, prasīgums, sadarbība un oītas.

Galvenis neformālo grupu veidošanās pamats ir kopīgas intereses, kas, kā rāda aptaujas dati, radušās, kopīgi mācoīties skolā /41 %/, darīvojot kaimiņos /16 %/, darbā /16 %/, trenīņos /6,2 %/, viesos /6,2 %/, kopīgi pīldot sabīadvīskus pienākumus /4,9 %/, sarīkojumā /4,9 %/, universitātē /4,9 %/.

Grupās veidošanās nosaka ne tikai kopīgas intereses, bet arī oītas personības īpašības. Tāpēc uzskatīju par nepieciešamu noskaidrot, kādas īpašības jaunie is savos draugos vērtē visaugstāk. Davīsam tika minētas 12 īpašības, no tām noteicošās bija 5. Tās ir: godīgums, nesulaīdība, uzticība, atklātība, humora sajūta. Retāk minētas - intelekts, sīrsnība, īspalīdzība, optimisms, plaša interešu loka.

Neformālās grupas izveidošanās zināmā mērē saīstīta ar personības sociālīzāciju - iekīpušanos noteiktā sociālē vīdē, pīelīgošanos tai, noteiktū sociālo lomū un funkcīju pīepīņemšanu. Pīedālīšanos neformālajā grupā saīstū ar sociālīzācījas procesu, jo uzskatu, ka maksīvīdes īdejas īspaušās oīur neformālās grupas pīcasū, īastrādāšes pašas grupas norīmas, no kuru vīedoklī oīlvēks pīņem vai norīda kādu vīsā sabīdribē oīficiāli pīņemto domū, īdeju, norīmu. Bet šīs grupās norīmas īastrādāšes savstarpēju pīrīrunu un dīskusīju rezultātē, tāpēc līskas vīspīņemamākās. Arī tās, protams, pastarpīnāti nosaka sociālē vīde.

Saskarsmē ar oītīsu notīek oīlvēku dīferencīzācīja uaveīdībē. Pamazām veīdojas etaloni, pēo kuriem personība vadēs vīsos sociālos un polītīskos notīkumus. Šīo etaloni īr relatīvi pastāvīgi, tos nevar īzmaiņīt tikai ar īēdsīenīem un īdejām, nepīecīošams aktīva darbība tuvākajā grupā. Zīnāmā

mērķi šeit var runāt par konformisma mehānismu - personības tieksmes pielāgoties grupas normām, lai izbēgtu no negatīvās attieksmes pret sevi no pārējo grupas locekļu pušas. Taču jāņem vērā personības īpašības un konkrētā situācija. Nespējot pierādīt, ka idejas, normas, principi personība pieņem arī tāpēc, ka tie atbilst kā kaut kas vērtīgs, nozīmīgs un nepieciešams.

Socializācijas mehānisms saistīts ar grupas locekļu savstarpēju saprašanos, kas ārēji izpaužas kā simpātijas, sadarbība, darbības koordinācija. Saprašanās iekšējais pamats ir pielāgošanās, identifikācijas spēja. Cilvēks izjūt simpātijas pret otru cilvēku, ja viņš spēj priskēstatīt sevi šā otrā vietā, ja viņam tuvs un pieņemams šī cilvēka viedoklis. Lai šī identifikācija varētu notikt, nepieciešama zināšanu un pieredzi sistēmas, kas regulē cilvēka uzvedību, pilnīga saskatītība vai vismaz oīsā līdzība. Bez tam, lai varētu notikt pastāvīga savstarpēja saprašanās, nepieciešams savstarpējo novērtējumu adekvātums - tāds savstarpējs vērtējums, kas sakrītu ar savu pašu vērtējumu.

Neformālās grupas ietekmē notiek personības rīcības izmaiņas, virsības izmaiņas, kuras pamatā ir pastāvīgi dominējošu motīvu sistēma, jo atkarībā no tā, kādi motīvi dominē /personiskie vai tie, kuri saistīti ar kopīgiem sabiedrības mērķiem/, veidojas personības virsība. Motivācija lielā mērā atkarīga no grupas interesēm. Taču šeit, manuprāt, nevar runāt par konformismu, jo neformālās grupas normas personībai lietea vispieņemamākās.

Uzvedības motivāciju nosaka un simpātiju un kopīgu interešu pamats izveidojušās attiecības. Uzvedības motivācija var izpausties kā uztvertas, asimilētas un par personības sastāvdaļu kļuvušas tradīcijas, aizspriedumi, tikumi un paradumi /kā uztvertas, gērtas/, mērķi, cilvēkā izveidojušies personiskie un sociālie ideāli.

Personība vienlaikus darbojas vairākās grupās, bet starp šo atsevišķo grupu normām, uzskatiem var pastāvēt atšķirības, neatbilstība. Tas izsauc kognitīvo disonansi, zināmu pretrunu, kas prasa līdzsvaru atjaunošanu. Tas var novest personību līdz nepieciešamībai izmainīt savu uzvedību, uzskat-

tus, nostādini. Notiek personības izmaiņas atbilstoši jaunajām vajadzībām, jo rodas jauni centieni un vēlēšanās.

Tātad, mainoties motīvu sfērai, ātrāk vai lēnāk veidojas jauni personības virzošie spēki, mainās virzība. Motīvi nesarežģināti saistīti ar pārējiem virzības komponentiem. Vajadzībām, interesēm, mērķiem ir sava pamatojums, motivācija, kas ļauj atklāt un izskaidrot personības darbību dažādās situācijās, atklāt personības uzvedību, izskaidrot to.

Neformālās grupas ietekmē notiek vajadzību maiņa. Tas saistīts ar motīviem, no kuriem personība vedās praktiskajā darbībā. Izmaiņas vajadzību apmierināšanas veids un līdzekļi.

Zināmā mērā par vajadzību modifikāciju var uzskatīt intereses, ko var nosaukt par izziņas vajadzību emocionālu izpausmi. Izveidojoties stabilai neformālai grupai, tās locekļu intereses padziļinās, draugu ietekmē rodas jaunas, citas pakāpeniski izsūda. Neformālā grupā, tātad, intereses tiek virzītas, labotas, audzinātas. Aptaujētie studenti norādīja, ka draugu ietekmē mainījušies un padziļinājušies interese, galvenokārt, par mācībām, studiju darbu, līdz ar to par nākamā darbu specialitāti, darbu vispār, profesijas izvēli, mākslu, sportu, politiku, brīvā laika pavadīšanas veidu, pašaudzināšanos utt.

Kad cilvēks sāk savas interese saskatīt ar draugu interesēm un līdz ar to ievēlētās noteiktu daļes veidu un uzvedību, viņš kļūst prasīgāks pret sevi, tādējādi viņš pats sāk audzināt sevi.

Neformālā grupa ietekmē personības ideālu veidošanos un attīstību - tā konkrētās ideālu un stimulē aktivitāti ceļā uz tā sasniegšanu. Tieši neformālajā grupā jaunietis saprot to, ka, lai tuvinātos savam ideālam, nepieciešams strādāt, nevis tikai sapņot. Ideāls kļūst par praktiskās darbības orientieri. ...

Neformālā grupa pati ir faktors, kas ietekmē personības attīstību, it īpaši tās virzību. Protams, neapgalvoju, ka tas ir vienīgais faktors. Liela nozīme ir vecākiem, skolai, komunikācijas līdzekļiem. taču referentgrupas loma jauniecā vecumā ir tieši neformālajai grupai.

PRETENZIJU LĪMENIS UN TĀ PĒTĪŠANA

I. Ozurs

Vēstures un filosofijas fakultātes filosofijas
specialitātes II kursa/

Eia, vadītājs doc. I. Plotniskis

Darbs godalgots LVU konkursā.

Cilvēka aktīvā darbība ir saistīta ar darbības mērķu un programmu izstrādi. Šajos mērķos un programmās ir iekļauts ne tikai vēlamais gala rezultāts, tajos atspoguļojas arī pašas personības pretenzijas. Tāpēc pretenziju līmeņa problēma skatāma visciešākajā sakarā ar personības aktivitāti, savukārt, cilvēka aktivitāte nosaka arī pretenziju līmeņa dinamiku.

Nozīmīga vieta pretenziju līmeņa izpētē ir vācu, vēlāk amerikāņu sinētiskam Kurtam Levinam. Cilvēka pretenziju līmeni, pēc viņa domām, raksturo to uzdevumu grūtības pakāpe, kurus attiecīgais cilvēks sev izvirza vai izvērta reālajai darbībai. Pretenziju līmenis ļoti būtiski raksturo personību, tas atklāj personības gatavību darbībai un nosaka liela mēra šīs darbības panākumus, vēl vairāk - personības attīstības iespējas un tempus.

Tāpēc pretenziju līmenis pētāms ciešā kontekstā ar personības attīstību, tās veidošanās procesā. Pretenziju līmeņa izpētei ļoti daudz ko dod dialektiska pieeja, tā skatījums personības attīstības pretrunu plānā. Padomju psiholoģijā personības attīstības pretrunas atklātas A. Kovaļova, A. Vedeņova u.c. darbos. Īpašu interesi izraisa A. Kovaļova aprakstītā pretruna starp personības reālajām iespējām un šīs pašas personības uzskatiem par savas iespējas. Bieži vien starp šiem faktoriem nevar likt vienlīdzības zīmi. Tādā gadījumā varam runāt par pasugstinātu vai pazeminātu pretenziju

līmenis var kļūt neadekvāts realitātei, kropļot personību, sekmēt negatīvu īpašību veidošanos. Tāpēc sastopam gadījumus, kad cilvēki, kuri iepriekš augstu stāvokli, tiek nesamērīgi cildināti, kļūst iedomīgi, atraujas no kolektīva. Ilgstošie panākumi rada paaugstinātas pretenzijas. Tāpēc pareiza ir Novosibirskas zinātnieku doma par sistemātiskas informācijas nepieciešamību par pašvērtējuma un citvērtējuma attiecību.^{1/} Neveiksmes var tik tālu pasemināt pretenziju līmeni, ka jārunā jau par mazvērtības kompleksiem. Vairumā gadījumu cilvēks tomēr patsīvi novērtē situāciju un iepriekšēju pozīciju pret veiksmiem un neveiksmēm, arī pret kolektīvu un sabiedrisko domu vispār. Minētais piemērs uzskatāmi pierāda, ka pretenziju līmenis nav atkarīgs tikai no veiksmiem un neveiksmēm, kā to apgalvo daži ārzenju psihologi. Ļoti spēcīgi to ietekmē arī citi faktori: audzinātība, kritikas un paškritikas pareizas attiecības, principialitāte, adekvāts pašvērtējums u.c. personības īpašības.

Svarīga, ja ne pati svarīgāki, nozīme ir cilvēka audzināšanai, videi, kurā tas veidojas, sabiedrībai, kas ir viņam apkārt.

Pretenziju līmeņa izmaiņas jebkuram cilvēkam notiek visā viņa dzīves laikā. Vienam pretenziju līmenis ir stabilāks, otram mazāk noturīgs. Sevišķi spēcīgas pretenziju līmeņa izmaiņas izsauc darbības, kas saistītas ar paša cilvēka iniciatīvu, ar pašnovērtējuma nepieciešamību. Tāpēc pretenziju līmeņa regulēšanā un veidošanā liela nozīme ir pašaudzināšanai. Pašaudzināšanas psiholoģiskajā struktūrā viena no svarīgākajām vietām ierādīta pašvērtējumam. Pašvērtējums var raksturot arī cilvēka pretenzijas, it īpaši apzinātās pretenzijas. Esam iecerējuši pavērot, kā saskan cilvēka pašvērtējums pretenziju jomā ar šo pašu pretenziju novērtējumu attiecībā uz saviem biedriem. Tieši šis, samērā šaurais pretenziju līmeņa aspekts, aplūkots mūsu pētījumā.

Atbilstoši savai iecerai par pētīšanas metodi darba 1. posmā /vēlāk paredzēts izmantot arī tradicionālos dažāda grūtuma pakāpes uzdevumus/ izvēlējamies pazīstamo pašvērtējuma un citvērtējuma salīdzinājuma testu. Tīrai rakstura

^{1/} Отнян Р.А. Аппарат для автоматизированного исследования коллектива. В кн.: Общение как предмет теоретических и прикладных исследований. Л., 1973, с.115.

Ipašību vietā, kuras testa instrukcijā tiek sakārtot pie-
augoši svarīguma /ranga/ secībā, izvēljamies noteiktu
skaitu pretenziju. Izvēlētais pretenzijas, pēc mūsu domā,
vislabāk raksturo personības /tieši studenta/ attieksmi
pret nākotnes perspektīvas. Izvēljamies divpadsmit preten-
zijas. Skaitam šini gadījumā nav būtiskas nozīmes. Galve-
nais, lai šīs pretenzijas pēc iespējas pilnīgāk atspoguļo-
tu studenta nākotnes iespējas.

T e s t a p a r a u g s

Es vēlos...

- 1/ ... ar savas profesijas palīdzību uzmināt pēc iespējas
vairāk par citiem cilvēkiem.
- 2/ ... būt derīgs sabiedrībai.
- 3/ ... gūt labu atalgojumu.
- 4/ ... gūt iespēju vadīt citus cilvēkus.
- 5/ ... gūt iespēju attīstīt savu personību.
- 6/ ... atklāt ko jaunu.
- 7/ ... dzīvot bez rūpēm /t.i., bez atbildības par cilvē-
kiem un materiālu vērtībām/.
- 8/ ... iedziļināties tikai savā darbā un netraucēti strādāt.
- 9/ ... tīstīt karjeru.
- 10/ ... strādāt par pasniecēju.
- 11/ ... strādāt par sociologu.
- 12/ ... iekarot sabiedrības augstā novērtējumu.

Visiem eksperimentālās grupas studentiem vajadzēja vi-
ses 12 pretenzijas sagrupēt atbilstoši instrukcijai gan at-
tiecībā uz sevi, gan uz grupas biedriem. Lai atvieglotu uz-
devumu testa dalībniekiem, kā arī savāktu datu apstrādi, mēs
ievieojām testa anketu.

Lapa vertikāli sadalīta 26 ailēs. 1.ailē atzīmēta pretenzi-
jas kārtas numurs, otrajā - pretenzijas formulējums, nākamajās
24 ailēs atzīmēti visu 24 testa dalībnieku uzvārdi. Katrs
students saņēma vienu šādu anketu un, kārtojot pretenzijas,
operēja ar attiecīgā pretenziju kārtas numuriem, kuri bija
jāieraksta pieaugoši svarīguma secībā virsienā no augšas
uz leju preti vērtējamā grupas biedra uzvārdam.

Tādējādi visiem eksperimentālās grupas studentiem vaja-

dzēja visas 12 pretenzijas sagrupēt atbilstoši instrukcijai gan attiecībā uz sevi, gan uz grupas biedriem. Taču vērtēt obligāti nevajadzēja visus grupas biedrus /tas netika arī noliegts/. Pētījumā svarīgs bija arī šis izvērļu skaits par katru studentu, kā arī katra studenta izdarīto izvērļu skaits, jo raksturoja studenta vietu kolektīvā. Tika izmantots arī sociometriskais tests /kritēriji: "Ar ko vislabprātāk pavadītu kopā brīvo laiku?", "Kurā izvērļātos par istabas biedru kopmītā?" /

Par pētījuma objektu tika izraudzīti LVU Vēstures un filozofijas fakultātes filozofijas un socioloģijas spec. I kursa studenti. Studentu skaits - 24. Varētu likties, ko gan var uzmināt, pētīt vienas mazās oficiālās sociālās grupas pārstāvjus, jo viņi taču visi ir ļoti līdzīgi viens otram, arī nākotnes perspektīvas viņiem visiem ir apmēram vienādas. Bet tā tas nav! Pat cilvēki, kuri auguši vienādās apstākļos, izveidojas dažādi, bet šeit ir studentu grupa, kas tikai pirmo gadu ir kopā, pavisam nesen viņu galvenā oficiālā grupa bija pavisam citur, un arī vēl tagad saites ar iepriekšējām grupām nav sarautas. No 24 grupas studentiem 10 ir beiguši vidusskolu 1972. gadā /tas ir arī viņu iestāšanās gads universitātē/ 1 no studentiem šajā pašā gadā ir beidzis tehnikumu. No šiem 11 studentiem 6 ir mācījušies Rīgā, pārējie 5 citās republikas pilsētās. No pārējiem 12 studentiem 4 ir dienējuši armijā, bet 3 jau agrāk studējuši citās fakultātēs. Tiem, kuri iestājušies augstskolā tūlīt pēc vidusskolas beigšanas, ir 18 gadu, bet 4 grupas locekļiem ir jau pāri par 26. Dažāda ir pētāmo studentu dzīves pieredze. Tas ļauj izvirzīt hipotēzi, ka visiem šiem cilvēkiem nevar būt vienādi pretenziju līmeņi.

Svarīgs fakts, ko pētījuma gaitā nedrīkstam ignorēt, ir tas, ka viņi visi mīcās pirmajā kursā. Pirmās veiksmes /iekļūšana augstskolā/ ietekmējušas arī pretenziju līmeni. Kopīgā darba ietekne vēl ir samērā niecīga. Studiju gadi visus zināmā mērā pakļauj kopīgam virzienam, interesēm, iespējams, ka vienādo arī pretenzijas, par ko varēsīm spriest pēc vairākiem gadiem, pētījumu nobeidzot, jo viens no svarīgākajiem uzdevumiem, ko esam izvirzījuši, sākot pētījumu, ir - noskaidrot, kā izmainās pretenziju līmenis stu-

diju gaitā, kādi faktori izraisa šīs izmaiņas.

Apstridējot iegūtos datus, centāmies atrast jaunas iespējas studentu grupas pretensiju skaitliskai analīzei.

Vispirms apkopojām visus pašvērtējumus. Tika izveidota šāda rangū tabula:

Es vēlos	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	X ps. rangs
1. Ar savas profesijas palīdzību uzmināt pēc iespējas vairāk par citiem cilvēkiem	- 1	1	2	-	-	1	2	1	3	7	6	11	
2. Būt derīga sabiedrībai	-	-	1	-	1	1	-	5	4	-	3	9	12
3. Gūt labu atalgojumu	-	-	2	2	4	4	5	2	2	1	2	6	6
4. Gūt iespēju vadīt citus	3	3	2	5	3	5	1	1	-	1	-	-	3
5. Gūt iespēju vispusīgi attīstīt savu personību	-	-	1	1	1	1	1	4	1	7	3	4	10
6. Atklāt ko jaunu	-	2	1	1	2	1	3	1	4	2	6	1	9
7. Darbot bez rūpēm	4	4	5	4	3	2	1	-	1	-	-	-	1
8. Iedziļināties tikai savā darbā un netraucēti strādāt	2	4	4	3	1	2	2	2	-	3	1	-	5
9. Taisīt karjeru	8	4	1	3	4	-	-	2	2	-	-	-	2
10. Strādāt par pasniedzēju	6	4	1	1	2	3	2	2	2	1	-	-	4
11. Strādāt par sociologu	1	1	2	2	3	2	3	1	3	4	1	1	7
12. Iekarot sabiedrības augstāko novērtējumu	-	1	3	-	-	3	5	2	4	2	1	3	8

Horizontālajā ailē uzskaitītas visas pretenzijas, vertikālās ailēs parādā katras pretenzijas ranga numuru. Tādējādi skaitļi tabulā atklāj, cik reižu 24 novērtējumos /grupā 24 studenti/ pretenzija parādījusi attiecīgajā rangā. Reizinot ranga numurus ar pretenziju atkārtotības biežumu, iegūstam noteiktas virtības, kuras summējam katras preten-

siņas ietvaros. Iegūto summu dalām ar 24. Iegūtam skaitļus, ko nosaukti varam nosaukt par pretenzijas svarīguma koeficientiem /K ps./. Piemēram, pirmās pretenzijas K ps. veidošanas šādi: $2+3+8+7+16+9+30+77+72 = 224 : 24 = 9,3$. Pirmās pretenzijas K ps. ir 9,3; otrās 9,6; trešās 6,6; ceturtais 4,4; piektais 9,0; sestās 8,0; septītās 3,5; astotās 5,0; devītās 3,6; desmitās 4,5; vienpadsmitās 6,9 un divpadsmitās 7,7.

Atbilstoši K ps. izveidojās jauna ranga tabula /skat. tabulā arī K ps. rangs/, kas pēc mūsu domām atklāj pretenziju svarīgumu.

Sīkāk paanalizējot K ps., konstatējām, ka tas nesvarīgākajai pretenzijai ir 3,5 /diezgan tāls no 1/, bet svarīgākajai pretenzijai 9,6 /arī nav pārāk tuvu 12/. To varētu izskaidrot ar 1.kursa studentu īpatnībām, ar vēl samērā vājas adeptācijas faktu. Studentiem, kā redzams, vēl nav arī pietiekami skaidrs priekšstats par nākamo profesiju, jo 10. un 11. pretenzijas /strādāt par padziņdzēja vai sociologu/ K.ps. ir visai zems. To pierāda arī P.Laņa pētījumi.

Dziļākai un plašākai analīzei izvēlējamies svarīgāko pretenziju "Es vēlos būt derīgs sabiedrībai" /ranga nr.12, K ps. = 9,6 /. Noskaidrojam, kādu ranga vietu tā ieņem katram konkrētajam studentam pašvērtējumā. Šo pretenzijas ranga numuru apzīmējam ar P. Tālāk vērojām, kādu ranga numuru attiecībā pret P viņš piešķir saviem grupas biedriem. Ja tas atrodas viņā svītras /svītru katram veido viena P/, liekam "—" zīmi, ja šo svītras " " zīmi. Minus zīme rāda novirsi no zemāka ranga pusi, plus zīme - pacelšanos augstākā rangā. Šos skaitļus, kuru lielumu nosaka to atrašanās attālums no P, apzīmējam ar $a_1, a_2, a_3 \dots a_n$. Pie kam, "n" parāda, cik grupas biedrus attiecīgais students ir novērtējis. Izveidojam divas formulas:

$$1/ \quad a_1 \ a_2 \ a_3 \ a_4 \ \dots \ a_n = S, \text{ kur "S" ir summa.}$$

$$2/ \quad X \ \frac{S}{n} = K_n$$

K_n ir koeficients, kas parāda attiecību starp pašvērtējumu un citvērtējumu /kā šo studentu novērtējuši grupas biedri/. Zīme pie K_n var būt gan "+", gan "-" atkarībā no tā, kāda

ir attiecība starp testa dalībnieka pašvērtējumu un citvērtējumu.

Sīkāk centāties ispētīt citvērtējumus tiem studentiem, kuru K_a bija novirzīts no 0 visvairāk gan plus, gan minus virzienā. Izvēlējamies arī studentus, kam $K_a = 0$. Šo studentu novērošana turpinās. Tieši ar šiem studentiem tika veikts tālākais eksperiments.

Mūsu pētījums pašreizējā stadijā ļauj tikai izvirzīt hipotēzes par pašvērtējuma un citvērtējuma nozīmi pretenziju līmeņa dinamikā. Tieši tādēļ arī radās nepieciešamība izstrādāt statistiskas metodes, kas skaitliski ļautu fiksēt svarīgus pretenziju līmeņa rādītājus. Gar šīs metodes, gan iegūto faktu pārbaude ir mūsu nākotnes uzdevums.

AK
PUSAUDZIS UN LITERATŪRA.

A.Č a p i š

/Filoloģijas fakultātes latviešu valodas un literatūras specialitātes IV kurss/

Zin.vadītājs doc. I.Plotnieks

Darbs godalgots LVU konkursā.

Pusaudža vecumu nereti dēvē par "kritisko", "pārejas", "dramatisko", "smagas krīzes" vai "trāģisko" vecumu, pat par revolūciju personības attīstībā. Viņi šie apzīmējumi akcentē pusaudzju vecumposma nozīmīgumu un audzināšanas grūtības tajā. Pusaudzis, nobriedis noteiktai sociālai aktivitātei, cenšas ievērot pieaugušā stāvokli, lai varētu īstenot savas vēlmes, lai varētu pierādīt, ka nav vairs bērns. Šajā neapšaubāmi labdabīgajā procesā pusaudzis līdzinās ezītim no pasakas, kurš atbrīvojas no nevarības kažociņa.

Kā atzīmē L.Božoviča, "tieši šajā periodā bērns spē izšķirošo soli no savas bērniecības uz to viņa psihiskās attīstības posmu, kas viņu tieši sagatavo patstāvīgajai darba dzīvei".¹⁾

Gain pašam, gain citiem "sāpīga" ir pusaudža "dzīves skola". Tāpēc ļoti svarīgi ir to atvieglot, visiem līdzekļiem stimulējot pareizu dzīves attiecību modeļu izveidošanos. Viens no šādiem līdzekļiem ir literatūra. Ar literāro darbu starpniecību pusaudzis apgūst lielu daļu tās tik nepieciešamās pieredzes. Tāpēc ir svarīgi pētīt, kā pusaudzis uztver literāros darbus, kādas ir viņa literārās intereses, kādi faktori tās nosaka.

Pētījumu organizējam ar nolūku iepazīties ar i.posma pusaudzju lasītājiinteresēm, kā arī ar dažām daiļdarba uztveres īpatnībām.

Pētījums notika 1974.gada jūlijā pionieru nometnē

1/ Бохович Л.Н. Личность и ее формирование в детском возрасте. М., 1968, с.292.

"Liesma" Ašaros. Pētījums aptvēra 50 pusaudžus vecumā no 10,11 līdz 14 gadiem (33 meiteneš, 17 zēni).

Pētījumā tika iemantota anketēšanas metode, nepabeigto teikumu tests un eksperimentāla situācija, kad kolektīvi tika lasītas divas Imanta Ziedona pasakas ("Lillā pasaka" un "Pelēkā pasaka"). Pasakas lasīšanas laikā tika veikts novērojums un visas bērnu reakcijas pierakstītas, kā arī pēc tās noklausīšanās izdarīta aptauja pēc īpaši sastādīta plāna.

Nepabeigto teikumu tests tika sastādīts ar nolūku noskaidrot bērnu attieksmes pret grāmatām, lasīšanu, skolā mācāmo literatūru utt.

Anketā ar konkrētiem jautājumiem centāmies izziņāt bērnu mīļākos literāros darbus un autorus, noskaidrot arī dažus citus jautājumus.

Šajā rakstā izanalizēsim tikai tos datus, kas raksturo pusaudža literārās intereses.

Pēc mūsu datiem, pusaudžus visvairāk interesē:

- 1) fantastika un piedzīvojumi (48%),
- 2) grāmatas par dzīvniekiem un dabu (12%) un
- 3) pasakas (8%).

Salīdzinot šos datus ar M. Rubinšteina 1940. gadā iegūtajiem datiem, jākonstatē, ka piedzīvojumu literatūra šajā vecumā nemainīgi ierindojas 1. vietā. Lielāku īpatsvaru iezem grāmatas par zvēriem un dabu (pēc M. Rubinšteina datiem, 0,8%, pēc mūsu - 12%). To varētu skaidrot ar faktu, ka pēdējā laikā izdota diezgan laba literatūra, kuras varoņi ir dzīvnieki, kā arī vispār ar sabiedriskās domas mobilizāciju par dabas aizsardzības jautājumiem.

Fantastika četrdesmito gadu pētījumos neparādās, turpretim tagad tā visās atbildēs stāv līdzās piedzīvojumu literatūrai. Kā redzams, tā ir zinātniski tehniskās revolūcijas laikmeta pusaudža tipiska interese.

Jāpievienojas A. Kovaļovam, kurš raksta: "Tēšad pamatstais apgalvojums, ka daļā literatūra interesē pusaudzi

I/ Рубинштейн М.М. Воспитание читательских интересов у школьников. М., 1950, с. 71.

tāpēc, ka satur bagātu izziņas materiālu, ir vienpusīgs, nepietiekams. Pusaudzis lasīšanas procesā aktīvi darbojas. Darbību pusaudzis vērtē augstāk nekā tīru izziņu.¹⁾ Nepabeigto teikumu testē, turpinot teikumu "Kad es pārdomāju izlasīto...", bērni raksta:

".... es visās lomās iedomāju sevi",

".... gribu tam līdzināties" utt.

Tas apstiprina šo A. Kovaļova domu. Ar to varētu saistīt arī faktu, ka pusaudzis nelabprāt šķiras no saviem iemīļotajiem grāmatu varoņiem. Tas izpaužas pretenzijā rakstniekiem. Vistipiskākais teikums "Kāpēc gan mūsu rakstnieki...." nobeigums ir "...neturpina tālāk iemīļotas grāmatas" ("Pepiju Garzeļu", sēriju "Trīs apelsīni" utt.).

Sēkoties pusaudža vecumam, samazinās interese par pasakām. Pēc mūsu datiem, palicis vairs tikai 8% pusaudžu, kas pasakas min kā interesantāko lasāmvielu. Pēc pieminētā M. Rubinšteina datiem - 4,3%. 8% izrādās ir arī tēdu pusaudžu, kuri, turpinot teikumu "No literatūras programmas es svītrotu....", raksta "....pasakas".

Vienneinteresantākās lasāmvielas vidū diemžēl tiek konsekventi uzskaitīti dzejoļi. Tās cēloņus mēs šikāl nepētījām. Kā redzams, to nepieciešams darīt.

Konkrēti analizējot pionieru nometnes bērnu mīļākās grāmatas, izrakstījām katra bērna vismīļākās grāmatas (3 no 15). Izveidojās saraksts ar 77 nosaukumiem. Jāsecina, ka interešu loks ir diezgan plašs. Ja aptauja būtu veikta klasē, sakritība noteikti būtu lielāka. Tomēr izdalās dažas grāmatas, kuras iemīļojuši daudzi 1. posma pusaudži.

1. A. Lindgrēnas "Pepija Garzeļe".

2. A. Lindgrēnas grāmatas par Karlsonu.

3. Z. Ērgles "Mūsu sētas bērni" un "Mūsu sētas bērni, indiāņi un melnais kaķis".

4. Japānas salu pasakas "Zemenīte sniegā".

5. A. Sakees "Čitas būrtnīcā".

1/ Ковалев А. Г. Психология личности. М., 1970, с. 366.

Visumā bērni min labas, vērtīgas grāmatas, taču sastopami arī fakti, kas liecina, ka tiekšanās pēc ašiem pūrdzīvoju-
mīem, spriegs sīeta novēd bērnu pie nevēlamās, vai pat
kaitīgas literatūras lasīšanas (grāmatas par slepkavībām,
E. Volless u. o.). Jēpīskrīt V. Kruteckim un N. Lukīnam, ka
tīeši šī iemesla dēļ "jērupējas par pareīzu literatūras
atīsei pusaudzīem".¹⁾ Pusaudzīs jēmāca uzter. visas li-
terārā darba vērtības, arī portreta, dabas un sadaīves ap-
raketī.

Mēs centāmīes ieskatīties tīkai dažos šī sareģī-
tā jautājuma aspektos.

Kad bērni vēl nezīnēja, ka būs aptauja par grā-
matām un lasīšanu, tīka uzdots pirmās nepabeīg.ais tei-
kums "Dzīmēšanas dīenā man parasti dāvīna...". Mēs īnter-
esēja, cik un kuriem bērniem vīņu teīkumos bez jebkādas
īevīrzes parādīšīes vērtīgā gīmenes tradīcija dzīmēšanas
dīenā dāvīnāt grāmatas. Izrādījās, ka grāmatas dāvīna 34%
no aptaujātājīem (zīedus mīn 24%, saldumus-20%, apģērbu-
16%, rotaļīietas-8%, pārvējo-14%). Tad sīkāc īzskatījām to
grupu bērnu (īzīlases grupa), kam dzīmēšanas dīenā dāvīna
grāmatas.

Izrādēs, ka atbīldot uz jautājumu "Kādu grāmatu Tu
esī papēmīs līdzi uz nometnī?", pozitīvu atbīldī no šīem
bērniem dod 64,7% (no vīslīem aptaujātājīem bērniem pozī-
tīvu atbīldī dod 62%). No īzīlases grupas bērniem apgalvo,
ka uzskata sevī par līelu grāmatu lasītāju 23,5% (no vī-
slīem aptaujātājīem - 28%). Tas ļauj secīnāt, ka grāmatas
dāvīnāšanas tradīcija pati par sevī vēl nav pīetīekams
nosacījums, kas dotu pozitīvus rezultātus. Atšķīrība skait-
līskajos rādītājīos parādēs tad, kad vecāki un gīmenes lo-
cekļī kopā ar bērniem pārrunā par grāmatām. Pabeīdzot tei-
kumu "Par grāmatās lasīto es vīsbīežāk pārrunāju ar...",

---

1) Крутецкий В. А., Лукин Н. С. Психология подростка. М., 1965, с. 52.

no izlases grupas ģimenes locekļus min 52,9%, no visiem bērniem - 42%. Pabeidzot teikumu "Labas grāmatas man visvairāk ieteicis izlasīt...", ģimenes locekļus min 58,5% izlases grupas bērnu, tikai 36% no visiem aptaujētajiem bērniem.

Zināmu ieskatu par bērnu lasītājiņtereseēm un to saiknēm ar vecākiem sniedz arī bērnu atbildes uz anketas jautājumu "Kādas grāmatas pēdējā laikā ir lasījuši Tavi vecāki?". Apmierinošas atbildes dod 52,8% no izlases grupas bērniem un tikai 32% no visiem aptaujētajiem bērniem.

Lasītājiņteresešu veidošanā bez vecākiem un ģimenes locekļiem ievērojamu vietu ieņem arī draugi-viensaudži un skolotāji. Kā to priekšstata paši pusaudži, atklāj tabula.

Otrā vertikālā aile atklāj % no visiem aptaujētajiem, turpmākās ailes - % no attiecīgās grupas. Piemēram, cik % no tiem, kas atzīst, ka tēvs ir galvenais informācijas avots par labu lasāmvielu, visbiežāk par grāmatām runā ar tēvu, māti utt.

T a b u l a

Kas ieteicis izlasīt labas grāmatas	% no visiem aptaujētajiem	Ar ko visbiežāk runā par grāmatām				
		tēvu	māti	citiem ģimenes loc.	draugiem	skolotājiem
Tēvs	24%	50%	41,6%	8,3%	50%	8,3%
Māte	32%	12,5%	50%	-	12,5%	6,2%
Citi ģim.loc.	8%	51%	50%	25%	-	-
Draugi	16%	37,5%	12,4%	12,4%	87,5%	-
Skolotāji	26%	30,7%	30,7%	8%	37,6%	8%

Šie dati atspoguļo vidējos rādītājus bērniem no 11 līdz 14 gadiem. Tomēr pat šajās gadu robežās konstatē-

Jomas kristnas izmaiņas, it īpaši informācijas avotos. Tā, piemēram, 10-12 gadu veciem bērniem, pēc viņu domām, labo grāmatu ieteikumi ir bijuši draugi tikai 9,1% gadījumos. Šeit ģimenes locekļu ietekme sevišķi svarīga. 13, 14 gadus veciem pusaudžiem šis rādītājs sastāda 47%. Līdzīga aina atklājas, ja salīdzinām datus par tiem cilvēkiem, ar kuriem pusaudzis visbiežāk pārrunā par grāmatās lasīto. Dzinumu atšķirības te nav konstatējamas.

Tas, ka draugu kā referentas grupas loma arvien pieaug, ka attiecībā ar draugiem ir arī vislielākā sekretība starp informācijas avotu un pārrunu objektu (87,5%), atklāj, ka pusaudžu vecumā grāmatas propagandā ļoti liela loma ir pašu skolēnu sabiedriskajai domai, ka tā arī šai virzienā ir pedagogiski jāvada.

Skolotāji gan ir diezgan iespaidīgs informācijas avots par lasāmajām grāmatām, bet tikai 8% ir tādu pusaudžu, kas ar skolotājiem arī sistemātiski pārrunā par lasīto (pareizāk būtu teikt, uzskata skolotājus par galvenajiem šādu sarunu partneriem).

Dažas domas par pieaugušo literatūras vietu pusaudžu lektūrā ļauj izteikt gan anketas, gan testa dati. 10, 11 gadu vecumā piecpadsmit mīļāko literāro darbu skaitā ir tikai atsevišķi sacerējumi (pa vienam 30% no aptaujētajiem). To vidū "Spartaks" (autors nav uzrādīts), B. Polvoja "Stāsts par īstu cilvēku", tāpat darbi ar spraigu sižetu.

13, 14 gadu vecumā jau 15 uzskaitīto grāmatu vidū ir 2-8 pieaugušo grāmatas. Vairums no tām tāpat piedzīvojumu žanra darbi, tomēr parādās arī R. Blaumepa "Nāves snā", V. Lāča "Zvejnieka dēls", Šekspira "Romeo un Džuljeta". Raksturīgi, ka šie darbi ir tādi, kuru ekranizējumus pusaudzim ir bijusi iespēja noskatīties kinoteātrī.

Daudzi psihologi apgalvo, ka bērnu literārās intereses vadāmas atbilstoši viņu vecuma īpatnībām. Pret to ir grūti ko iebilst, jo katram attīstības posmam ir savas

noteiktas uztveres, domāšanas un izšēles īpatnības. Taču jāieklausās arī M. Rubinšteina pareizajā atziņā: "Šajā ziņā rupja kļūda ir norobežot stingri dažādus lasītāju vecumus noteiktu literatūras veidu ietvaros, .. jaunie savā attīstībā dodas uz priekšu pilnās burās."¹

Pēc mūsu domām, daškārt pat līdz galam neizprastais vēlākā dzīvē var dot pozitīvu audsinošu efektu, it īpaši d dailīliteratūras izpratnē. Jāraugās tikai, lai izlasītais nerosinātu kādu neveselīgu tendenci. Uzs piesiet bērnam pieaugušo literatūru, protams, nedrīkst, jo tā var izidot psiholoģisku barjeru pret lasīšanu vispār. Bet, ja bērnam pašam jau 12 gadu vecumā rodas interese par kādu vērtīgu pieaugušo literatūras darbu, tas var arī liecināt par labas literāras gaumes agrīnu parādīšanos, varbūt pat par dotumiem literatūrā, jo par dotumiem taču signalizē slietkmes. Daudzi ievērojami rakstnieki savās atmiņās raksta par agri pamodušāmies lasītājiintereseēm.

Bērnu lasītājiintereses jāveido ar lielu ierjutību. Protams, jārespektē tas, kas viņu pašu interesē, bet jāattīsta arī gaume, jādod noteiktas zināšanas. Šajā procesā jābalstās uz viņu psihiskās attīstības īpatnībām.

---

¹) Рубинштейн М. М. Воспитание читательских интересов у школьников. М., 1950, с. 200.

DARBS LVU SZB PEDAGOĢIJAS UN PSIHOLÓĢIJAS
NODAĻĀ

"Padomju Students" 1972.gada 29.numurā publicēta A. Dzupa raksts "Velna divis plus psiholoģija", kas labi noraksturo mūsu nodaļas darba sākumu!

"29.aprīļa pēcpusdienā tika atzīta "de jure" LVU SZB četrpadsmitā nodaļa.

Noticis ilgi gaidītais. Augstskolai, kurai lielā mērā raksturīga pedagoģisks profils, beidzot ir sava pedagoģijas un psiholoģijas nodaļa! - svarīgo notikumu novērtē SZB OP priekšsēdētājs.

"De facto" šī nodaļa pastāv kopš 1971.gada novembra, kad uz tās pirmo sanākumi ieradās ap divdesmit pirmā kursa filozofu. Cilvēki, kurus bija ieinteresējušas gan pētniecības, gan vēl nepētītās psiholoģijas problēmas, kuriem bija zadu-šies vēlēšanās papstīt kaut ko pašiem."

Par pirmo nodaļas Padomes priekšsēdētāju ievēl filozofijas specialit. I kursa studentu Pēteris Laķi. Par nodaļas zinātnisko konsultantu apstiprina zinātņu kandidātu docentu Imantu Plotnieku, konsultanti organizatoriskajos jautājumos V. Apšenioci.

LVU 1971.gada konferencē savus referātus jau nolasi ja F. Laķis un V. Zemnieks. V. Zemnieka referāts "Mākslas darba uztveres īpatnības" tiek izvirzīts uz Vissavienības konkursu. 1971./72.mācību gadā bez tiešā pētnieciskā darba un lekcijām skolā SZB Psiholoģijas sekoijas biedri aizrautīgi veic ļoti nozīmīgu darbu radiokonkursa "Iepazīti! Gribēti! Veidoti!" organizēšanā. Par to var izlasīt R. Ļihačovs rakstu, kas ievietots šajā krājumā.

1972.gada LVU XXV konferencē jau tika iesniegti 34 studentu referāti par psiholoģijas un pedagoģijas problēmām. Ja 1972.gadā nodaļa bija 23 biedri, tad 1973.gadā to skaits pieauga līdz 42, 1974.gadā - 56.

Uz Republikas konkursu 1972.gadā tika izvirzīti 11 darbi, uz Vissavienības - 2 darbi - A. Laizanes /zin.vad. dob. A. Stepe/, P. Laķa /zin.vad. dob. I. Plotnieks/. Pētera Laķa pētījums

"Studentu ideālu psiholoģisks raksturojums" apbalvots arī Vissavienības studentu zinātniskajā konkursā, tā autore saņēma VLKJS CK un PSRS Augstākās un vidējās speciālās izglītības ministrijas Goda rakstu un krāsu nozīmi "Par labāku studentu zinātnisko darbu".

1973.gada maijā par nodaļas priekšsēdētāju tika ievēlēts filozofijas specialitātes II kursa students Igors Graurs

LVU un SZB konferencē tika iesniegti 37 darbi, un republikas konkursu izvirzīti 12 darbi. No tiem 3 darbi 1974.gada martā iesūtīti uz Vissavienības konkursu.

1973./74.mācību gadā studenti ar saviem referātiem uztājušies arī oītu republiku konferencēs: P.Lācis - Kišipevā, G.Mackova - Rostovā pie Donas, R.Urbacāne - Odesā, L.Zitars - Tbilisi, S.Žuravļova - Dņeprā.

1973./74.mācību gadā darbojas šādi pulciņi:

- 1/ Personības un sociālās psiholoģijas pulciņš. /Vada Filozofijas specialitātes III kursa students Pēteris Lācis, zinātniskais konsultants Imants Plotnieks/.
- 2/ Pedagoģijas pulciņš "Impuls". /Vada Svešvalodu fakultātes IV kursa studente Regina Hirsberga, zinātniskā konsultante docente Auzma Špona/.
- 3/ Dailrades psiholoģijas pulciņš. /Vada Žurnālistikas specialitātes IV kursa studente Vikma Apolone, zinātniskā konsultante pasniedzēja Rita Bebre/.

Studenti aktīvi strādā arī doc. O.Ivaščenka, doc. Dr.Meikšānes, doc. J.Auspaka un vāc. pasniedzēja V.Zelmeņa vadībā.

Interesantākie mūsu pasākumi ir bijuši:

- 1/ Tikšanās ar A.Makarenko audzēkni V.Kleitmani 1973.gada pavasarī.
- 2/ Zinātnas nedēļas 1973. un 1974.gada pavasarī.
- 3/ Psiholoģijas propagandas pīpupudziens Smiltānes vidusskolā 1973.gada pavasarī.
- 4/ Tikšanās ar rakstnieku A.Dripi un republikas ievērojamām skolotājām 1974.gada pavasarī.
- 5/ K.Ušinska konference 1974.gada pavasarī.
- 6/ Ekskursijas uz PZPI pedagoģiskās psiholoģijas laboratoriju un RPI psiholoģijas laboratoriju.
- 7/ Ekskursija uz Republikas psihiatrisko slimnīcu u.c.

1973./74.mācību gadā studenti skolās nolasijuši pāri par 60 laskojām. Aktīvākie šai darbā ir bijuši P.Laķis, I.Bērziņa, R.Urbacāne. P.Laķis vadīja fakultatīvās nodarbības psiholoģijā Rīgas 45.vidusskola un nodarbības Filozofijas nodaļā universitātē, R.Urbacāne-pionieru pulciņu Rīgas 49.vidusskola.

SZB Pedagoģijas un psiholoģijas nodaļa ir darba spējīga. Nepieciešams lielāks biedru skaits pedagoģijas pulciņos, jābūtu vēl vairāk uzlabot pētīšanas metodiku un pašu pētījumu kvalitāti.

NODAĻAS PADOMĒS 1974./75.māc.gada sastāvs:

- I g o r s G r a u r s, Vēstures un filozofijas fak. filozofijas specialitātes III k.students
p r i e k š s ē d ē t ā j s.
- R e g i n a H i r š b e r g a, Svešvalodu fakultātes vācu valodas un literatūras specialitātes V kursa studente, priekšsēdētāja
v i e t n i e c e, pedagoģijas seko. vadītāja.
- P ē t e r i s L a ķ i s, Vēstures un filozofijas fak. filozofijas specialitātes IV kursa students, priekšsēdētāja
v i e t n i e k s, psiholoģijas sekcijas vadītājs.
- D a n t r a Ā b o m a, Filoloģijas fak. latviešu valodas un literatūras specialitātes II kursa studente, s e k r e t ā r e.
- A r m a n d a P a e g l e, Vēstures un filozofijas fak. filozofijas specialitātes II kursa studente, a t b i l d i g ā p a r l e k c i j u p r o p a g a n d u.
- A n d r a V a s i l e, Filoloģijas fak. latviešu valodas un literatūras specialitātes II kursa studente, diļrades psiholoģijas pulciņa vadītāja.

Piezīme. Rakstu autoriem kurss atzīmēts atbilstoši darba izstrādāšanas laikam.

386400

S A T U R S

P. Laķis.	Studentu ideālu psiholoģiska raksturojums	3
I. Bērziņa.	Darbības organizēšana kā noteicošais faktors pionieru sabiedriskās aktivitātes audzināšanā	9
R. Urbačūne.	Pionieru pulciņa sadzīves loma pionieru sabiedriskās aktivitātes veidošanā	13
R. Hiršberga.	Tradīciju loma pionieru pulciņā	18
A. Leisāne.	Pašaudzināšanas organizēšana skolā	22
R. Lihāčova.	Radiokonkursa kā pašaudzināšanas stimulēšanas forma	29
I. Grīnvalde.	Neformālās grupas un to loma jauniešu personības virzībā	36
I. Graurs.	Pretenziju līmenis un tā pētīšana	43
A. Čapiņš.	Pasaudsis un literatūra	51
Darbs LVU SZB Pedagoģijas un psiholoģijas nodaļā		58

Коллектив авторов

ВОСПИТАНИЕ И САМОВОСПИТАНИЕ ЛИЧНОСТИ

Сборник статей студентов-членов отделения педагогика и психологии СНО ЛГУ, (на латвийском языке)

Редактор И. Пдошник, Тех. редактор Э. Кливинков,

Корректор Э. Карвонек.

Латвийский государственный университет, Рига 1978.

Подписано в печать 22.04.1978 г. ИТ15500. Заказ № 676.

Ф/с 60х84м16. Бумага №8. Физ. ц. л. 4,26. Уч. в. л. 3,8.

Тираж 300.

ЦЕНА 8 коп.

Ротапринтный участок ЛГУ, г. Рига, ул. Вайденбума, 5.